МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Кваліфікаційна робота
бакалавра

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ МОЛОДИХ ЖІНОК

Виконала: студентка 4-го курсу,
групи 6.2311-ср-з
спеціальності 231 «Соціальна робота»
освітньо-професійної програми
«Соціальна робота»
Е.М. Ткаченко

Керівник: доцент кафедри філософії,
публічного управління та соціальної роботи,
доцент, к.психол.н. Бойко Г.В.

Рецензент: професор кафедри філософії,
публічного управління та соціальної роботи,
д.філос.н. Капріцин І.І.

Запоріжжя – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціології та управління
Кафедра філософії, публічного управління та соціальної роботи
Рівень вищої освіти бакалавр
Спеціальність 231 «Соціальна робота»
Освітньо-професійна програма «Соціальна робота»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи
_____ Т.І.Бутченко
«____»_____ 2025 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ
Ткаченко Елеонора Михайлівна
(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи Соціальна робота з професійної адаптації внутрішньо переміщених молодих жінок
керівник роботи Бойко Ганна Валентинівна доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи, доцент, к.психол.н.
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджені наказом ЗНУ від «19» грудня 2024 року № 1993-с
2. Строк подання студентом роботи 21 травня 2025 року
3. Вихідні дані до роботи Аристова А. О. Соціальна адаптація внутрішньо переміщених осіб: проблеми та шляхи їх вирішення. *Соціальні дослідження*. 2021. С. 45-58, Козак Л. В., Петрова Н. С. Соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами: теоретико-методологічні аспекти. *Вісник соціальної роботи*. 2019. № 5. С. 78-92, Гаращук, О. Психологічні аспекти адаптації внутрішньо переміщених жінок в умовах соціальної нестабільності. *Психологія і суспільство*, 2020, С 45–52, Губерська, Н. Соціальна інтеграція та зайнятість внутрішньо переміщених осіб в Україні: проблеми та перспективи. *Соціальна робота в Україні*, 2019 С. 23–30.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Дослідити історію вивчення соціальної роботи з професійної адаптації молодих жінок ВПО. 2. Уточнити основні поняття: «професійна адаптація», «внутрішньо переміщена особа», «соціальна робота» «молоді жінки». 3. Обґрунтувати методи дослідження, які дозволяють вивчити особливості професійної адаптації внутрішньо переміщених молодих жінок.

4. Проаналізувати гендерні аспекти професійної адаптації молодих жінок ВПО. 5. Дослідити роль соціально-психологічної підтримки та мотивації у професійному розвитку ВПО. 6. Визначити та оцінити державні, міжнародні та громадські ініціативи щодо підтримки професійної адаптації молодих жінок ВПО. 7. Виявити основні проблеми та виклики, з якими стикаються молоді жінки ВПО у процесі професійної адаптації. 8. Оцінити рівень ефективності існуючих соціальних програм та ініціатив щодо професійної адаптації ВПО. 9. Проаналізувати реальний досвід молодих жінок ВПО у пошуку роботи та їхню професійну інтеграцію.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Бойко Г.В. доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	24.12.2024	15.01.2025
Розділ 2	Бойко Г.В. доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи, доцент,	04.02.2025	01.03.2025
Розділ 3	Бойко Г.В. доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	27.03.2025	17.04.2025

7.Дата видачі завдання 24 грудня 2024

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	Листопад – грудень 2024	*виконано*
2.	Бібліографічний пошук	Січень – лютий 2025	*виконано*
3.	Розробка основних положень роботи	Січень – лютий 2025	*виконано*
4.	І розділ	Березень 2025	*виконано*
5.	ІІ розділ	Квітень 2025	*виконано*
6.	ІІІ розділ	Травень 2025	*виконано*
7.	Систематизація висновків	Травень 2025	*виконано*
8.	Нормоконтроль	Травень 2025	*виконано*

Студент _____ Е.М.Ткаченко

Керівник роботи _____ Г.В.Бойко

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ О.О.Широбокова

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота складається з 60 сторінок, 47 джерел у списку літератури.

ПРОФЕСІЙНА АДАПТАЦІЯ, ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНА ОСОБА, СОЦІАЛЬНА РОБОТА, МОЛОДІ ЖІНКИ

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати, розробити та апробувати ефективні підходи і методи соціальної роботи, спрямованої на професійну адаптацію внутрішньо переміщених молодих жінок.

Об'єкт дослідження: процес професійної адаптації внутрішньо переміщених молодих жінок у сучасних соціально-економічних умовах.

Предмет дослідження: соціальна робота як система заходів, спрямованих на професійну адаптацію внутрішньо переміщених молодих жінок.

Методи дослідження: аналіз, синтез класифікація, узагальнення, аналіз кейсів.

Гіпотеза: для успішної професійної адаптації внутрішньо переміщених молодих жінок, соціальна робота має застосовувати індивідуалізовані підходи, методики підвищення професійної компетенції та створення сприятливих умов для працевлаштування.

Висновки: у ході дослідження було теоретично обґрунтовано, розроблено та апробовано ефективні підходи й методи соціальної роботи, спрямованої на професійну адаптацію внутрішньо переміщених молодих жінок в умовах сучасних соціально-економічних викликів.

SUMMARRY

The qualification work consists of 60 pages, 47 sources in the list of references.

PROFESSIONAL ADAPTATION, INTERNALLY DISPLACED PERSON, SOCIAL WORK, YOUNG WOMEN

The purpose of research: to theoretically substantiate, develop, and test effective approaches and methods of social work aimed at the professional adaptation of internally displaced young women.

The object of research: the process of professional adaptation of internally displaced young women under the current socio-economic conditions.

The subject of research: social work as a system of measures aimed at the professional adaptation of internally displaced young women.

The research methods: analysis, synthesis, classification, generalization, case analysis

Hypothesis: for the successful professional adaptation of internally displaced young women, social work must apply individualized approaches, methods for enhancing professional competence, and the creation of favorable employment conditions.

Conclusions: in the course of the study, effective approaches and methods of social work aimed at the professional adaptation of internally displaced young women under current socio-economic challenges were theoretically substantiated, developed, and tested.

ЗМІСТ

ВСТУП 4
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ МОЛОДИХ ЖІНОК ВПО.....5
1.1. Історія вивчення соціальної роботи з професійної адаптації молодих жінок
ВПО.....5
1.2. Визначення основних понять «професійна адаптація», «внутрішньо переміщена особа», соціальна робота», «молоді жінки».....8
1.3. Методи дослідження особливостей професійної адаптації внутрішньо переміщених молодих жінок.....13
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ МОЛОДИХ ЖІНОК.....21
2.1. Гендерні аспекти професійної адаптації.....21
2.2. Соціально-психологічна підтримка та мотивація до професійного розвитку.....26
2.3. Закордонний досвід, державні, міжнародні та громадські та ініціативи у підтримці професійної адаптації молодих жінок ВПО.....32
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ МОЛОДИХ ЖІНОК.....38
3.1. Основні проблеми та виклики, з якими стикаються молоді жінки ВПО у процесі професійної адаптації.....38
3.2. Аналіз існуючих соціальних програм та ініціатив щодо професійної адаптації ВПО.....44
3.3. Реальний досвід молодих жінок ВПО у пошуку роботи та їх професійні інтеграції в приймаючих громадах.....47
ВИСНОВКИ.....54
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....56

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасні соціально-економічні та політичні умови, саме війна в Україні внаслідок вторгнення рф, спричинили значне зростання кількості внутрішньо переміщених осіб. Молоді жінки рятуючи своїх дітей і власні життя, змушені були залишити свої домівки, опинилися перед серйозними викликами, що стосуються їх професійної самореалізації, адаптації до нового середовища, психологічної стабільності та соціальної інтеграції. Серед головних проблем, з якими стикаються внутрішньо переміщені молоді жінки, – труднощі у працевлаштуванні, брак відповідних навичок, нерівний доступ до ресурсів та послуг, а також психологічний тиск, пов'язаний із новими умовами життя.

Водночас ефективна соціальна робота здатна сприяти успішній професійній адаптації цієї групи, створюючи умови для підвищення їх конкурентоспроможності на ринку праці, розвитку нових навичок і впевненості у власних силах. Актуальність дослідження обумовлена браком досвіду і досліджень такого роду, необхідністю вдосконалення соціальних програм і практик для підтримки внутрішньо переміщених молодих жінок з метою їх інтеграції у нові соціально-економічні умови.

Проблемна ситуація незважаючи на значну кількість соціальних ініціатив, спрямованих на підтримку ВПО, часто вони є недостатньо адаптованими до реальних потреб молодих жінок. Це призводить до низького рівня їхньої залученості до економічної активності та ризику соціальної ізоляції. Таким чином, виникає потреба у розробці ефективних підходів соціальної роботи, які б враховували індивідуальні потреби та особливості цієї категорії населення.

Об'єкт дослідження: процес професійної адаптації внутрішньо переміщених молодих жінок у сучасних соціально-економічних умовах.

Предмет дослідження: соціальна робота як система заходів, спрямованих на професійну адаптацію внутрішньо переміщених молодих жінок.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати, розробити та апробувати ефективні підходи і методи соціальної роботи, спрямованої на професійну адаптацію внутрішньо переміщених молодих жінок.

Завдання дослідження:

- дослідити історію вивчення соціальної роботи з професійної адаптації молодих жінок ВПО.
- уточнити основні поняття: «професійна адаптація», «внутрішньо переміщена особа», «соціальна робота» «молоді жінки».
- обґрунтувати методи дослідження, які дозволяють вивчити особливості професійної адаптації внутрішньо переміщених молодих жінок.
- проаналізувати гендерні аспекти професійної адаптації молодих жінок ВПО.
- дослідити роль соціально-психологічної підтримки та мотивації у професійному розвитку ВПО.
- визначити та оцінити державні, міжнародні та громадські ініціативи щодо підтримки професійної адаптації молодих жінок ВПО.
- виявити основні проблеми та виклики, з якими стикаються молоді жінки ВПО у процесі професійної адаптації.
- оцінити рівень ефективності існуючих соціальних програм та ініціатив щодо професійної адаптації ВПО.
- проаналізувати реальний досвід молодих жінок ВПО у пошуку роботи та їхню професійну інтеграцію.

Гіпотеза: для успішної професійної адаптації внутрішньо переміщених молодих жінок, соціальна робота має застосовувати індивідуалізовані підходи, методики підвищення професійної компетенції та створення сприятливих умов для працевлаштування.

Структура роботи: кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку літератури.

РОЗДІЛ 1
МЕТОДОЛІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ МОЛОДИХ ЖІНОК ВПО

1.1. Історія вивчення соціальної роботи з професійної адаптації молодих жінок ВПО

Методології вивчення соціальної роботи з професійної адаптації молодих жінок, які є внутрішньо переміщеними особами, базується на міждисциплінарному поєднанні таких наукових підходів:

– системний підхід – розглядає професійну адаптацію як комплексний процес, що включає соціальні, економічні, психологічні та правові аспекти.

– інтегративний підхід – враховує взаємодію різних соціальних інститутів (державних органів, громадських організацій, роботодавців) у підтримці ВПО.

– соціально-економічний підхід – аналізує фактори працевлаштування, доступ до ресурсів, економічну самостійність молодих жінок ВПО.

– психосоціальний підхід – досліджує вплив психологічних та соціальних чинників на процес професійної адаптації.

– гендерний підхід – акцентує увагу на специфіці адаптації саме молодих жінок, враховуючи їхні особливі потреби та виклики.

Для досягнення цілей дослідження доречно використати такі методи як:

– аналіз наукової літератури для виявлення ключових концепцій соціальної роботи та професійної адаптації ВПО;

– документальний аналіз нормативно-правових актів та програм соціального захисту ВПО;

– опитування, фокус-групи, експертні інтерв'ю для збору емпіричних даних про ефективність соціальних програм адаптації;

– статистичний аналіз даних щодо зайнятості, рівня безробіття та соціальної інтеграції молодих жінок ВПО [1].

Проблема професійної адаптації внутрішньо переміщених осіб у соціальній роботі почала досліджуватися ще в середині XX століття, особливо в контексті наслідків Другої світової війни. Згодом, у 1990-х роках, наукові дослідження цієї проблематики активізувалися у зв'язку з військовими конфліктами в Югославії, Африці та на Близькому Сході, що призвели до масштабних потоків переселенців.

У міжнародному контексті проблематика професійної адаптації ВПО розглядалася в рамках:

– програм соціальної інтеграції біженців та ВПО (ООН, Червоний Хрест, МОМ);

– досліджень впливу трудової зайнятості на соціальну адаптацію переміщених осіб (S. Castles, M. Jandl, P. Martin) [48,42,43];

– вивчення гендерних аспектів соціальної роботи (J. Freedman, K. Kabeer, C. Sweetman).

Зокрема, в працях Freedman наголошується на тому, що жінки серед ВПО стикаються з подвійними викликами: необхідністю працевлаштування та соціальними обмеженнями через гендерні ролі [8].

В Україні повстало питання допомоги внутрішньо переміщеними особами в соціальної роботи стало актуальним після початку воєнних дій у 2014 році, коли значна кількість людей змушена була покинути свої домівки.

Дослідження фокусувалися на таких аспектах:

– державна політика щодо підтримки працевлаштування ВПО (Л. Волинець, 2018) [6];

– психологічні аспекти адаптації внутрішньо переміщених жінок (О. Гаращук, 2020) [52];

– проблеми соціальної інтеграції та зайнятості ВПО (Н. Губерська, 2019) [11].

Значний внесок у вивчення цієї проблематики зробили міжнародні організації (ООН, ПРООН, МОМ), які проводили дослідження щодо ефективності програм підтримки працевлаштування для ВПО. Наприклад, звіт UNHCR (2022) засвідчує, що найбільш ефективними є програми підвищення кваліфікації та грантової підтримки малого бізнесу [19].

На основі аналізу літератури можна виокремити кілька ключових тенденцій у наданні допомоги жінкам ВПО:

1. Перехід від гуманітарної допомоги до довгострокової інтеграції – у сучасних дослідженнях акцент зміщується на створення стійких механізмів професійної адаптації.

2. Гендерна специфіка адаптації – дослідники наголошують на необхідності врахування особливих потреб жінок, таких як суміщення праці та догляду за дітьми.

3. Важливість між секторального підходу – інтеграція зусиль державних органів, громадських організацій та бізнесу є ключовим фактором успішної адаптації.

Основні напрямки досліджень стосуються:

– державних та громадських ініціатив з підтримки працевлаштування ВПО;

– гендерної специфіки соціальної адаптації;

– бар’єрів і можливостей для економічної інтеграції жінок ВПО.

Дослідженням цих питань займаються міжнародні організації (UNHCR, МОМ, ПРООН), українські наукові установи, громадські організації та соціальні служби [24].

Історія вивчення соціальної роботи з професійної адаптації молодих жінок ВПО демонструє еволюцію підходів – від реактивної допомоги до комплексних стратегій інтеграції. Подальші дослідження повинні

зосередитися на розробці ефективних моделей підтримки працевлаштування, враховуючи гендерні аспекти та соціально-економічні виклики.

1.2. Визначення основних понять «професійна адаптація», «внутрішньо переміщена особа», соціальна робота», «молоді жінки»

У сучасному суспільстві перетин професійної адаптації та соціальної роботи стає все більш значущим, зокрема в контексті задоволення потреб вразливих верств населення. Серед цих груп населення виділяються внутрішньо переміщені жінки, які втілюють унікальний набір викликів і складнощів. Термін «професійна адаптація» стосується процесів, за допомогою яких соціальні працівники коригують навички, знання та підходи у відповідь на зміну соціальної динаміки, потреб клієнтів та інституційних вимог. Цей нарис заглиблюється в формування основних понять «професійна адаптація» та «внутрішньо переміщені жінки», досліджуючи їх історичну еволюцію, значення та критичну роль, яку відіграє соціальна робота у підтримці цих жінок. Через аналітичну призму ми розкриємо ці концепції, розкривши складний зв’язок між професійною адаптацією та втручанням соціальної роботи, спрямованими на допомогу внутрішньо переміщеним жінкам.

Поняття «професійна молодих жінок» є центральним у практиці соціальної роботи. Професійна адаптація визначається як процес, який охоплює розвиток нових навичок, переоцінку існуючих практик та інтеграцію нових знань у професійну структуру.

Історично еволюцію професійної адаптації можна простежити до початку 20-го століття, коли соціальна робота почалася як відповідь на індустріалізацію та урбанізацію, що зумовило необхідність нових підходів до вирішення складних соціальних проблем, які виникли. З часом ця професія продовжувала розвиватися, відображаючи ширші суспільні зміни, включаючи шлях за громадянські права та прагнення до соціальної

справедливості. Фактори, що впливають на успішну професійну адаптацію соціальних працівників, включають постійне навчання, співпрацю з міждисциплінарними командами та здатність розвивати емпатію та культурну компетентність. Наприклад, ВПО-жінки, яке постраждало від гуманітарних криз, повинні вміти орієнтуватися в психологічних і культурних нюансах, які супроводжують травму, що вимагає гнучкого та чуйного підходу до їхньої роботи. Здатність до адаптації не тільки підвищує ефективність соціального втручання, але й сприяє більш глибокому зв'язку між соціальними працівниками та громадами, які вони обслуговують.

Внутрішньо переміщені жінки представляють окрему демографічну групу, яка стикається з багатогранними проблемами, пов'язаними з переміщенням. Визначені згідно з Керівними принципами ООН з внутрішнього переміщення та національним законодавством як жінки, які були змушені залишити свої домівки через конфлікт, насильство чи стихійні лиха, але залишаються в межах своєї країни, ці люди часто переживають глибокі руйнування свого життя. Характеристики внутрішньо переміщених жінок включають втрату економічної стабільності, соціальних мереж і доступу до освіти та охорони здоров'я. Вплив переміщення на ролі та ідентичність жінок є особливо значним; багато жінок беруть на себе нові обов'язки за відсутності традиційних систем підтримки, що може призвести до стресу та кризи ідентичності. Жінки стикаються під час доступу до соціальних послуг, ускладнюються такими системними бар'єрами, як недостатня інфраструктура, бюрократичні перешкоди та культурні упередження. Дослідження показують, що багато внутрішньо переміщених жінок стикаються з труднощами в отриманні легальних документів, які є важливими для доступу до медичної допомоги та освіти. Як наслідок, їхня вразливість зростає, тому соціальні працівники повинні розуміти унікальний контекст внутрішньо переміщених жінок і відповідним чином адаптувати своє втручання [41].

Роль соціальної роботи в підтримці внутрішньо переміщених жінок є надзвичайно важливою, оскільки вона передбачає впровадження цільових втручань, спрямованих на вирішення їхніх конкретних потреб і проблем. Втручання соціальної роботи, розроблені для цих жінок, часто охоплюють ряд послуг, включаючи психологічну підтримку, програми розширення економічних можливостей та захист законних прав. Наприклад, приклад із табору біженців у Лівані показує, як соціальні працівники співпрацювали з місцевими неурядовими організаціями, щоб створити семінари з професійного навчання для переміщених жінок, що дало їм змогу отримати навички та досягти фінансової незалежності. Ці втручання не лише допомагають відновити життя, а й сприяють виховуванню почуття волі серед жінок, які пережили травму. Крім того, успішні практики соціальної роботи часто включають підходи, орієнтовані на громаду, які підкреслюють важливість підтримки однолітків і колективного зцілення. Адвокація та розробка політики відіграють життєво важливу роль у просуванні прав внутрішньо переміщених жінок, оскільки соціальні працівники намагаються впливати на урядову та неурядову політику, яка стосується цієї групи населення. Завдяки адвокації соціальні працівники можуть працювати над впровадженням законодавчої бази, яка захищає права внутрішньо переміщених жінок, забезпечуючи, щоб їхні голоси були почуті в процесі прийняття рішень. Підкреслюючи важливість як прямої підтримки, так і системних змін, соціальна робота стає потужною силою у вирішенні проблем, з якими стикаються внутрішньо переміщені жінки, зрештою сприяючи досягненню ширших цілей соціальної справедливості [32].

На завершення, формування понять «професійна адаптація» та «внутрішньо переміщені жінки» у сфері соціальної роботи розкриває глибокі складності вирішення потреб уразливих верств населення. Професійна адаптація – це не просто професійна вимога, а життєво важлива відповідь на динамічні виклики, з якими стикаються соціальні працівники та їхні клієнти. Як було продемонстровано, внутрішньо переміщені жінки стикаються з

унікальними викликами, які вимагають індивідуального втручання та потужної адвокації. Роль соціальної роботи є ключовою в подоланні цих складнощів, оскільки вона поєднує пряму підтримку з системними змінами, зрештою сприяючи більш справедливому суспільству. Оскільки ми продовжуємо стикатися з реаліями переміщення та його впливом на людей, особливо жінок, важливість професійної адаптації в соціальній роботі стає все більш очевидною, підкреслюючи необхідність постійної освіти, співпраці та адвокації в прагненні до соціальної справедливості.

Професійна адаптація – це процес пристосування особи до умов професійної діяльності, що включає засвоєння професійних знань, умінь, навичок, норм і цінностей відповідної сфери праці. Вона охоплює соціально-психологічну адаптацію до робочого середовища, опанування нових технологій та методів роботи, а також інтеграцію у професійне співтовариство. У випадку внутрішньо переміщених осіб, зокрема жінок, професійна адаптація може передбачати перекваліфікацію, підвищення кваліфікації, освоєння нових професійних стандартів та інтеграцію в ринок праці приймаючої громади [4].

– професія – вид діяльності, що вимагає спеціальних знань, навичок і підготовки;

– адаптація – процес пристосування до нових умов, середовища, вимог;

– соціальна адаптація – включення особи у нове соціальне середовище.

– психологічна адаптація – зміна поведінкових стратегій відповідно до нових умов;

– внутрішньо переміщена особа – це особа, яка була змушена залишити своє місце постійного проживання внаслідок збройного конфлікту, окупації, масових порушень прав людини чи інших надзвичайних обставин, але не перетнула міжнародного кордону;

– внутрішньо переміщена особа (жінка) – це жінка, яка через зазначені обставини опинилася в новому соціально-економічному середовищі та потребує адаптації, зокрема в аспектах житлового забезпечення, працевлаштування, доступу до освіти, медицини, соціального захисту та інтеграції в місцеву громаду. впо-жінки часто стикаються з додатковими викликами, такими як догляд за дітьми, психологічні наслідки переміщення та дискримінація на ринку праці;

– вимушене переміщення – зміна місця проживання через загрозливі обставини;

– внутрішньо переміщена особа – особа, яка перемістилася в межах країни;

– гендерний аспект – особливі потреби та виклики, з якими стикаються жінки;

– соціальна вразливість – складні життєві обставини, що ускладнюють адаптацію;

– соціальна робота – це професійна діяльність, спрямована на підтримку, допомогу та інтеграцію вразливих груп населення, сприяння соціальній справедливості та забезпечення рівних можливостей. вона поєднує соціальний супровід, психологічну підтримку, правову допомогу та сприяння самостійності осіб і груп, що опинилися у складних життєвих обставинах.

Основними напрямами соціальної роботи є соціальний захист, профілактика соціальних ризиків, підтримка сімей, допомога у працевлаштуванні, психосоціальна підтримка, реабілітація та розвиток соціальних послуг. У контексті внутрішньо переміщених осіб соціальна робота відіграє ключову роль у сприянні їхній інтеграції в нове середовище, підтримці професійної адаптації, захисті прав та соціальній реабілітації.

– соціум сукупність людей, об’єднаних спільними умовами життя.

– соціальна підтримка допомога вразливим групам.

– соціальна інтеграція сприяння повноцінній участі осіб у суспільному житті.

– методи соціальної роботи індивідуальна, групова, спільнотна робота, молоді жінки, вікові межі [31].

Соціальна робота відіграє вирішальну роль у підтримці внутрішньо переміщених жінок, адже вона спрямована на подолання їхніх специфічних потреб і викликів, зумовлених вимушеним переміщенням. Професійна адаптація таких жінок вимагає комплексного підходу, що включає психологічну, соціальну та економічну підтримку, перекваліфікацію, інтеграцію в ринок праці та громаду. Завдяки застосуванню індивідуальних, групових та спільнотних методів соціальної роботи, а також адвокації на рівні політики, створюються умови для підвищення якості життя та реалізації прав ВПО-жінок. Отже, соціальна робота не лише допомагає подолати наслідки переміщення, але й сприяє досягненню соціальної справедливості, рівності та сталого розвитку суспільства.

1.3. Методи дослідження особливості використання професійну адаптацію для внутрішньо переміщених молодих жінок

Теоретичні методи:

– аналіз та синтез – аналіз літератури, нормативно-правових документів щодо професійної адаптації та інтеграції впо.

– порівняльний аналіз – порівняння різних підходів до професійної адаптації молодих жінок в україні та інших країнах.

– системний підхід – розгляд професійної адаптації як комплексного процесу, що охоплює психологічні, соціальні та економічні аспекти.

Емпіричні методи:

– анкетування – для виявлення труднощів, з якими стикаються внутрішньо переміщені молоді жінки у професійній адаптації. Анкетування є

одним із ключових емпіричних методів дослідження, який дозволяє зібрати кількісні дані про проблеми, з якими стикаються внутрішньо переміщені молоді жінки під час професійної адаптації. використання стандартизованих запитань дає можливість оцінити рівень складності таких труднощів, визначити їхні основні причини та простежити загальні тенденції. опитування може проводитися онлайн або офлайн, охоплюючи широку аудиторію респонденток. отримані результати дозволяють розробити ефективні програми підтримки та адаптації.

– інтерв'ю – глибокі інтерв'ю з молодими жінками-впо, роботодавцями, представниками державних і недержавних організацій. Інтерв'ю є якісним методом збору інформації, що дозволяє отримати глибоке розуміння досвіду та викликів, з якими стикаються молоді жінки-впо. глибокі інтерв'ю із самими жінками дають змогу зрозуміти їхню мотивацію, страхи, адаптаційні стратегії та потреби. діалоги з роботодавцями допомагають визначити основні бар'єри у працевлаштуванні та очікування ринку праці. опитування представників державних і недержавних організацій дозволяє оцінити ефективність існуючих програм підтримки.

– фокус-групи – дискусії з молодими жінками-впо, щоб дізнатися про їхній досвід адаптації. Фокус-групи є дієвим методом дослідження, що передбачає проведення групових дискусій серед молодих жінок-впо для глибшого розуміння їхнього досвіду професійної адаптації. обговорення допомагають виявити загальні проблеми, страхи та труднощі, з якими стикаються жінки, а також визначити найбільш ефективні стратегії подолання цих бар'єрів. динаміка групової взаємодії дозволяє розкрити нові аспекти проблематики, які можуть залишитися поза увагою в анкетних опитуваннях чи індивідуальних інтерв'ю. цей метод також сприяє формуванню мереж підтримки серед учасниць.

– контент-аналіз – аналіз інформаційних ресурсів, соціальних мереж, законодавчих ініціатив, що впливають на працевлаштування впо. Контент-аналіз є корисним методом для вивчення того, як тема

працевлаштування внутрішньо переміщених осіб відображається у публічному просторі. аналіз інформаційних ресурсів, соціальних мереж та законодавчих ініціатив дозволяє оцінити існуючі дискурси щодо професійної інтеграції ВПО-жінки, цей метод допомагає визначити домінантні наративи, упередження чи бар'єри, що можуть впливати на політику працевлаштування. дослідження медіаконтенту також дає змогу зрозуміти, як суспільство сприймає проблеми професійної адаптації переселенців.

– кейс-стаді (аналіз випадків) – вивчення реальних історій професійної адаптації молодих жінок-впо. Кейс-стаді (аналіз випадків) дозволяє глибоко дослідити індивідуальні історії професійної адаптації молодих жінок-ВПО. Вивчення конкретних випадків допомагає простежити шлях від пошуку роботи до успішної інтеграції у професійне середовище, виділяючи ключові фактори успіху або невдач. Цей метод є особливо корисним для аналізу ефективності програм підтримки та визначення найкращих практик. Детальний розгляд життєвих історій дозволяє сформувати більш персоналізовані рекомендації для інших жінок у подібній ситуації [5].

Статистичні методи:

– обробка даних – кількісний аналіз результатів анкетування (наприклад, за допомогою excel або spss).

– кореляційний аналіз – виявлення залежність між рівнем професійної адаптації та різними факторами (наприклад, освітою, досвідом, доступом до ресурсів).

Соціально-експериментальні методи:

– моделювання – розробка рекомендацій або пілотної програми для підтримки професійної адаптації молодих жінок-впо.

– експертне опитування – залучення фахівців із соціальної політики, працевлаштування, психології для отримання рекомендацій [3].

Феномен внутрішнього переміщення, який часто є наслідком збройних конфліктів, стихійних лих або систематичного переслідування, став

актуальною глобальною проблемою, коли мільйони людей, особливо молоді жінки, виявляються вигнаними зі своїх домівок і кидаються в нове, часто вороже середовище. Концепція професійної адаптації стає ключовою в цьому контексті, оскільки вона охоплює процеси, за допомогою яких ці молоді жінки орієнтуються в нових реаліях, набувають навичок і шукають можливості працевлаштування, які відповідають їхнім здібностям і прагненням. Унікальні виклики, з якими стикаються молоді внутрішньо переміщені жінки, такі як соціально-економічні бар'єри, культурні стигми та психологічні травми, вимагають цілеспрямованих методології дослідження, які не лише висвітлюють їхній досвід, але й прокладають шлях для ефективних заходів. Особливості професійної адаптації для внутрішньо переміщених молодих жінок, заглиблюючись у визначення та значення професійної адаптації, досліджуючи методології якісного дослідження, які використовуються для розуміння їхніх подорожей, і висвітлюючи тематичні дослідження, які ілюструють успішні стратегії інтеграції та розширення можливостей.

Професійну адаптацію можна визначити як процес, за допомогою якого люди пристосовують свої навички, ставлення та поведінку до вимог нового робочого середовища. Для внутрішньо переміщених молодих жінок цей процес є особливо критичним, оскільки вони часто стикаються з дисонансом між своїми попередніми кваліфікаціями та економічними реаліями свого нового оточення. Важливість професійної адаптації важко переоцінити; воно служить не лише як шлях до економічної стабільності, але й як засіб відновлення волі та ідентичності після переміщення. Внутрішньо переміщені молоді жінки стикаються з унікальними проблемами, які ускладнюють їх професійну адаптацію. Проблеми включають відсутність доступу до освіти та професійної підготовки, культурні упередження, які можуть знецінити їхні навички, а також психологічні наслідки травми, які можуть перешкодити їхній впевненості та мотивації. Наприклад, молода жінка, яка була вмілим ремісником у своїй рідній громаді, може виявити, що її навички не

помічаються в новому міському середовищі, яке надає перевагу іншим видам економічної діяльності. Суспільні норми можуть накладати обмеження на їхню мобільність та участь на ринку праці, ще більше посилюючи їхню вразливість. Щоб зрозуміти тонкощі професійної адаптації, важливо враховувати соціокультурні контексти, які формують досвід цих молодих жінок, оскільки ці фактори в кінцевому підсумку впливають на їхню здатність розвиватися в нових умовах.

Для ефективного вивчення професійної адаптації внутрішньо переміщених молодих жінок дослідники часто використовують якісні методики, які включають інтерв'ю та фокус-групи. Ці підходи дозволяють детально досліджувати особисті наративи та життєвий досвід, забезпечуючи розуміння, яке не можуть охопити лише кількісні дані. За допомогою глибинних інтерв'ю, наприклад, дослідники можуть отримати глибше розуміння індивідуальних мотивацій, прагнень і бар'єрів, з якими стикаються молоді жінки у пошуках економічної стабільності. Фокус-групи можуть сприяти обговоренню, що розкриває спільні теми та колективні проблеми, такі як почуття ізоляції або дискримінації на робочому місці. Однак використання якісних методів не обходиться без труднощів; збору даних можуть перешкоджати логістичні проблеми, такі як тимчасовий характер переміщеного населення та потенційна недовіра до дослідників. Учасники можуть неохоче ділитися своїм досвідом через страх стигматизації чи повторної травматизації, що може ускладнити роботу з набору. Дослідники повинні керуватися етичними міркуваннями, гарантуючи, що вони підходять до чутливих тем з увагою та повагою. Незважаючи на ці проблеми, якісне дослідження залишається життєво важливим інструментом для проливання світла на складнощі професійної адаптації, оскільки воно підкреслює стійкість і винахідливість внутрішньо переміщених молодих жінок, а також визначає прогалини в системах підтримки, які необхідно усунути.

Тематичні дослідження надають цінну інформацію та практичні приклади успішних стратегій професійної адаптації для внутрішньо

переміщених молодих жінок. Одне помітне прикладне дослідження стосується громадської організації у великому міському центрі, яка розробила комплексну програму, спрямовану на розширення прав і можливостей переміщених жінок через професійне навчання та служби зайнятості. Ця організація співпрацює з місцевими підприємствами, щоб створити спеціальні навчальні модулі, які озброюють молодих жінок навичками, відповідними ринку, починаючи від цифрової грамотності до підприємництва. Учасники цієї програми повідомили не лише про підвищення працевлаштування, але й про підвищення самооцінки та соціальних мереж. Наприклад, група молодих жінок, які пройшли навчання з шиття та пошиття одягу, створила кооперативне підприємство, що дало їм змогу отримувати прибуток, одночасно сприяючи розвитку почуття спільності та підтримки серед членів. Історії успіху, які випливають із цього тематичного дослідження, підкреслюють важливість індивідуальних заходів, які враховують унікальні проблеми, з якими стикаються молоді внутрішньо переміщені жінки. Крім того, вони підкреслюють потенціал ініціатив, керованих громадою, для сприяння професійній адаптації, що зрештою призведе до покращення економічних результатів та соціальної інтеграції. Задокументувавши цей досвід, дослідники можуть виступати за зміни політики, які віддають пріоритет потребам внутрішньо переміщеного населення, забезпечуючи їм доступ до ресурсів і можливостей, необхідних для їх успішної реінтеграції в суспільство.

Слід зазначити, що особливості використання професійної адаптації внутрішньо переміщених молодих жінок становлять багатогранний виклик, який потребує комплексного розуміння їхніх унікальних обставин. Визначення професійної адаптації та її значення в контексті переміщення підкреслює критичну потребу в цілеспрямованих втручання, спрямованих на вирішення конкретних бар’єрів, з якими стикаються ці жінки. За допомогою якісних методології дослідження безцінне розуміння їх особистого досвіду, ілюструючи як стійкість, так і труднощі, притаманні їхнім подорожам.

Тематичні дослідження служать практичними прикладами успішних стратегій, які можна відтворити та масштабувати для підтримки професійної адаптації внутрішньо переміщених молодих жінок у різних контекстах.

Аналіз психодіагностичних методик для вивчення готовності до професійного розвитку. Готовність до професійного розвитку інтегральна характеристика особистості, яка включає мотивацію, самовизначення, цінності, рівень самопізнання, уявлення про професії тощо. Її вивчають за допомогою комплексу психодіагностичних методик.

Основні методики: Методика діагностики мотивації до досягнення успіху

Що вимірює: рівень мотивації до досягнень, бажання самореалізації.

Значення: висока мотивація досягнення часто корелює з готовністю до професійного розвитку [39].

Методика «Карта інтересів»

Що вимірює: структуру професійних інтересів.

Застосування: у профорієнтаційній роботі з молоддю, зокрема ВПО [40].

Методика «Готовність до професійного самовизначення»

Що вимірює: ступінь сформованості уявлень про себе та професію, наявність цілей [41].

Приклади соціологічних досліджень: UN Women (2023): «Жінки, мир, безпека та гуманітарна діяльність в Україні».

Що вивчалося: вплив переміщення на соціально-економічну ситуацію жінок, зокрема молодих [6].

Жінки ВПО мають нижчі шанси працевлаштування, відчувають нестачу підтримки у професійному саморозвитку, потребують гнучких програм перенавчання. Оскільки світова спільнота продовжує боротися з реаліями переміщення, вкрай важливо, щоб ми віддали пріоритет розширенню прав і можливостей внутрішньо переміщених молодих жінок,

сприяючи їхній професійній адаптації як засобу розвитку їх свободи волі, гідності та довгострокового успіху.

РОЗДІЛ 2
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ МОЛОДИХ ЖІНОК

2.1. Гендерні аспекти професійної адаптації

Останніми роками феномен внутрішньо переміщених осіб привертає все більшу увагу, особливо в контексті триваючих конфліктів і стихійних лих, які переміщують громади. Серед постраждалої демографічної групи молоді жінки стикаються з унікальними проблемами, які перешкоджають їхній професійній адаптації після переміщення. Гендерні аспекти професійної адаптації мають значну актуальність, оскільки вони перетинаються з різними соціально-економічними, психологічними та культурними факторами, які формують досвід молодих жінок-ВПО [7].

Як зазначає О.Гаращук, молоді жінки-ВПО стикаються з безліччю проблем, які заважають їхній професійній адаптації, починаючи з соціально-економічних бар’єрів, які серйозно обмежують їхній доступ до можливостей працевлаштування. Багато з цих жінок походять із середовища, де освітні та економічні ресурси вже були напруженими, а переміщення загострює ці проблеми. Психологічний вплив ще більше ускладнює їхні кар’єрні прагнення; травма, пов'язана з переміщенням, відчуття безнадійності щодо їхнього професійного майбутнього. Культурні норми та очікування часто визначають роль, яку очікують виконувати жінки, обмежуючи їхню участь у робочій силі. У багатьох суспільствах гендерні ролі глибоко вкорінені, і молоді жінки можуть зіткнутися з несхваленням з боку своїх сімей або громад за те, що вони роблять кар’єру поза традиційними очікуваннями. Цей перетин соціально-економічних бар’єрів, психологічного впливу та культурних обмежень створює складне середовище для молодих жінок-ВПО, які прагнуть професійної адаптації [55].

У відповідь на виклики, які постали перед молодими жінками-ВПО, з’явилися різноманітні системи підтримки, спрямовані на полегшення їхньої професійної адаптації.

Неурядові організації та громадські організації відіграють ключову роль у наданні професійної підготовки та послуг з працевлаштування з урахуванням потреб жінок-ВПО. Такі програми, як ініціативи з розширення економічних можливостей Міжнародного комітету порятунку, пропонують навчання навичкам у таких галузях, як шиття, комп’ютерна грамотність і підприємництво, які життєво важливі для підвищення працевлаштування. У кількох країнах почала формуватися державна політика, спрямована на підтримку жінок-ВПО, наприклад позитивні дії при працевлаштуванні та цільова фінансова допомога на освіту. Політика підкреслює визнання унікальних бар’єрів, з якими стикаються жінки-переміщені особи, та необхідність створення рівних можливостей. На додаток до інституційної підтримки, програми наставництва та мережі мають вирішальне значення для сприяння професійному зростанню. Зв’язуючи молодих жінок-ВПО з визнаними професіоналами у своїй галузі, ці програми забезпечують керівництво, заохочення та доступ до можливостей працевлаштування, які інакше можуть бути недоступними. Таким чином, співпраця між неурядовими організаціями, державними установами та мережами громад демонструє спільні зусилля щодо подолання системних перешкод, які перешкоджають професійній адаптації молодих жінок-ВПО [44].

Оцінка успішних стратегій професійної адаптації серед молодих жінок-ВПО відкриває шлях до стійкості та розширення можливостей. Цілеспрямований розвиток навичок може допомогти молодим жінкам-ВПО відновити свою агенцію в робочій силі. Стратегії розвитку стійкості, такі як мережеве спілкування та залучення спільноти, ще більше зміцнюють їхню впевненість у професійному середовищі. Молоді жінки, які беруть участь у групах підтримки однолітків, часто повідомляють про підвищення само ефективності та більше почуття причетності, що сприяє їхньому

професійному успіху. Організації, які сприяють психічному благополуччю та надають консультаційні послуги, можуть допомогти усунути психологічні шрами переміщення, дозволяючи жінкам підійти до своєї кар'єри з новою цілеспрямованістю та рішучістю. Таким чином, об'єднані зусилля з навчання, розвитку навичок і мереж підтримки стають ефективними стратегіями, які сприяють професійній адаптації молодих жінок-ВПО, підкреслюючи їх здатність долати труднощі та процвітати, незважаючи на обставини.

Шлях молодих жінок-ВПО до професійної адаптації сповнений труднощів, які випливають із соціально-економічних, психологічних і культурних аспектів. Однак завдяки об'єднаним зусиллям систем підтримки, таких як НУО, державна політика та програми наставництва, існує структура, яка прагне розширити можливості цих жінок і створити шляхи для успіху на ринку праці. Оцінка успішних стратегій свідчить про те, що стійкість, освіта та розвиток навичок відіграють вирішальну роль у підготовці молодих жінок-ВПО до їхнього професійного шляху. Оскільки суспільства прагнуть задовольнити унікальні потреби переміщеного населення, вкрай важливо продовжувати сприяти інклюзивному середовищу, яке дозволить молодим жінкам-ВПО впевнено та свободолюбно керувати своїми професійними прагненнями. Зрештою, визнання та вирішення гендерних аспектів професійної адаптації приносить користь не лише окремим жінкам, але й сприяє ширшому соціально-економічному розвитку громад, які постраждали від переміщення [45].

Молоді жінки-ВПО стикаються з низкою проблем при входженні на ринок праці, зокрема:

– обмеженість доступу до вакансій через відсутність досвіду роботи або кваліфікації, що відповідає новому регіону;

– дискримінація за ознакою статусу ВПО – роботодавці можуть відмовляти через ризик нестабільності проживання;

– подвійне навантаження – поєднання роботи з доглядом за дітьми та сімейними обов’язками;

– психологічні труднощі – стрес, низька самооцінка, невпевненість у своїх силах;

Попри ці виклики, молоді жінки-ВПО мають і певні переваги, такі як гнучкість, бажання навчатись, мотивація до професійного розвитку.

Гендерний підхід у дослідженні професійної адаптації дозволяє врахувати особливості жінок як соціально-економічної групи. Основні гендерні аспекти включають:

Гендерний розподіл професій:

– жінки частіше працевлаштовані в сферах із низькою оплатою праці (освіта, 86,4% охорона здоров’я, 82,8% соціальні послуги понад 80 %).

– менший доступ до технічних, інженерних, керівних посад. (складають лише 24,3% працівників)

Стереотипи та дискримінація:

– уявлення про «жіночі» та «чоловічі» професії впливають на вибір сфери зайнятості;

– промисловість: 25%;

– фінансова та страхова діяльність: 32%;

– культура та спорт: 34%;

– роботодавці можуть обирати чоловіків для більш високо оплачуваних посад;

– 99 % дитячих садків;

– 93 % відсотків бібліотек.

Поєднання роботи та сім’ї:

– молоді жінки часто беруть на себе більше обов’язків щодо сім’ї, що обмежує їхню кар’єру.

– недостатня кількість гнучких робочих місць та можливостей для дистанційної роботи.

Можливості професійного розвитку:

– жінки можуть мати менше можливостей для кар’єрного зростання через перерви у роботі (декретна відпустка, догляд за родичами).

– навчальні програми та перекваліфікація можуть бути недоступними через зайнятість у побуті.

Для ефективної адаптації необхідно впроваджувати комплексні заходи:

– програми професійного навчання та перекваліфікації;

– менторство та наставництво від успішних жінок у різних сферах;

– грантові та стипендійні програми для розвитку бізнесу або навчання;

– розширення доступу до інформації про ринок праці, юридичну підтримку.;

– гнучкі форми зайнятості (дистанційна робота, часткова зайнятість) [2].

Професійна адаптація молодих жінок-ВПО є складним процесом, що потребує врахування соціально-економічних, психологічних і гендерних аспектів. Попри існуючі виклики, такі як дискримінація, подвійне навантаження та обмежений доступ до високооплачуваних посад, ці жінки мають значний потенціал для інтеграції у ринок праці завдяки гнучкості, мотивації та бажанню навчатись. Ефективними стратегіями підтримки є професійне навчання, менторські програми, розширення доступу до інформації про ринок праці та створення гнучких умов зайнятості. Інтеграція гендерно-чутливих підходів у політику працевлаштування дозволить не лише підвищити ефективність адаптації, а й сприятиме загальному соціально-економічному розвитку громад, що приймають внутрішньо переміщених осіб.

Професійна адаптація молодих жінок-ВПО має специфічні виклики, зумовлені одночасно їхнім соціальним статусом та гендерною належністю. Впровадження гендерно-чутливих підходів у політику зайнятості може значно підвищити ефективність адаптації та забезпечити соціально-економічну інтеграцію цієї групи.

2.2. Соціально-психологічна підтримка та мотивація до професійного розвитку

Серед ВПО жінки часто несуть основний тягар цих проблем, стикаючись не лише з практичними труднощами переміщення, але й із серйозними соціальними та психологічними перешкодами, які можуть заважати їх особистому та професійному зростанню. Системи соціальної та психологічної підтримки мають вирішальне значення для того, щоб допомогти жінкам-ВПО подолати ці виклики та сприяти їх мотивації до професійного розвитку. Багатогранні структури підтримки, доступні жінкам-ВПО, наголошуючись на громадських організаціях, ресурсах психічного здоров'я та стратегіях мотивації для розвитку навичок і постановки цілей. Розуміючи ці елементи, ми можемо краще оцінити те, як вони колективно дають жінкам-ВПО можливість відновити свою свободу волі та досягти професійної реалізації.

Системи соціальної підтримки відіграють важливу роль у житті жінок-ВПО, забезпечуючи життєво важливу мережу безпеки під час потрясінь. Громадські організації служать ключовими платформами, пропонуючи такі ресурси, як їжа, притулок і правова допомога, що може значно полегшити негайний тягар переміщення. Важливість родини та друзів неможливо переоцінити; вони часто діють як основна система емоційної підтримки, допомагаючи жінкам-ВПО орієнтуватися в складнощах нових реалій. Наявність сім'ї, яка підтримує, може сприяти стійкості, пропонуючи почуття причетності, яке має вирішальне значення для психічного здоров'я. Мережі однолітків, сформовані в громадах ВПО, створюють середовище, де жінки можуть ділитися своїм досвідом і стратегіями подолання, що призводить до колективного процесу одужання. Такі мережі можуть допомогти жінкам об'єднатися через спільні виклики, дозволяючи їм обмінюватися ресурсами,

порадами та заохоченням, зрештою зміцнюючи їхню рішучість продовжувати професійний розвиток, незважаючи на їхні обставини [2].

Механізми психологічної підтримки є не менш важливими для жінок-ВПО, особливо коли вони переживають травму переміщення. Доступ до служб психічного здоров'я та консультування має першочергове значення для усунення психологічних шрамів, які часто супроводжують такі події, що змінюють життя. Багато жінок-ВПО відчувають тривогу, депресію та посттравматичний стресовий розлад, і без належних ресурсів для психічного здоров'я ці проблеми можуть перешкоджати їхній професійній розвиненості. Допомога з інформацією про травму, яка визнає широкий вплив травми на людей, має важливе значення для полегшення відновлення. Програми, у яких працюють кваліфіковані спеціалісти з питань психічного здоров'я, можуть допомогти жінкам-ВПО пережити свій досвід у безпечному середовищі, сприяючи почуттю розширення можливостей і волі. Групи підтримки також відіграють важливу роль у сприянні стійкості та самоповаги; об'єднуючи жінок разом, ці групи забезпечують платформу для обміну історіями та досвідом, що може підтвердити їхні почуття та зменшити ізоляцію, яку вони можуть відчувати. Дослідження показали, що жінки, які беруть участь у групах підтримки, часто повідомляють про покращення психічного здоров'я та більше відчуття спільності, що зміцнює їхню здатність досягати особистих і професійних цілей посеред труднощів.

Мотивація до професійного розвитку є ще одним важливим аспектом підтримки жінок-ВПО, оскільки вона безпосередньо впливає на їх здатність будувати стабільне майбутнє. Семінари з підвищення навичок і навчальні програми допомагають забезпечити жінок необхідними інструментами для повернення до робочої сили або відкриття власного бізнесу. Наприклад, ініціативи, які зосереджуються на професійній підготовці в таких сферах, як шиття, кулінарія чи технології, не лише надають практичні навички, але й прищеплюють відчуття досягнення та мети. Не можна недооцінювати вплив зразків для наслідування та історій успіху; коли жінки-ВПО бачать інших, які

вийшли з подібних обставин, це запалює надію та мотивацію. Ці розповіді служать відчутним доказом того, що професійний розвиток досяжний, заохочуючи жінок уявити себе в цих ролях. Крім того, сприяння розумінню зростання за допомогою таких стратегій, як встановлення досяжних цілей і святкування маленьких перемог, може значно посилити мотивацію. Розбиваючи великі прагнення на кроки, які можна здійснити, жінки-ВПО можуть зберегти імпульс і зміцнити впевненість у своїх силах. Поєднання розвитку навичок, надихаючих прикладів для наслідування та ефективного встановлення цілей створює надійну структуру, яка дає жінкам-ВПО змогу реалізувати свої професійні прагнення з новою силою.

Системи соціальної та психологічної підтримки, доступні жінкам-ВПО, є основоположними для того, щоб допомогти їм зорієнтуватися у складнощах їхнього переміщення та мотивувати їх до професійного розвитку. Громадські організації, підтримка сім'ї та мережі однолітків забезпечують міцну основу для соціальної стабільності, тоді як доступ до ресурсів психічного здоров'я та груп підтримки сприяє розвитку психологічної стійкості. Мотивація є ключовим рушієм професійного розвитку, який стимулюється можливостями розвитку навичок, впливом зразків для наслідування та ефективними стратегіями постановки цілей. Потреби для жінок-ВПО, вкрай важливо, щоб ми визнавали та вдосконалювали ці системи підтримки, забезпечуючи, щоб вони були готові відновити своє життя та зробити вагомий внесок у суспільство. Таким чином ми не лише розширюємо можливості жінок-ВПО, але й збагачуємо спільноти, частиною яких вони є, прокладаючи шлях до більш інклюзивного та стійкого майбутнього [10].

Соціально-психологічна підтримка є ключовим фактором успішної професійної адаптації внутрішньо переміщених жінок, оскільки дозволяє подолати стрес, невпевненість у собі, соціальну ізоляцію та інші бар'єри, що заважають їхній інтеграції у ринок праці.

Основні напрями такої підтримки:

– емоційна підтримка – надання психологічної допомоги, створення довірчої атмосфери, підвищення самооцінки;

– інформаційна підтримка – інформування про доступні ресурси, вакансії, навчальні програми, можливості перекваліфікації;

– соціальна інтеграція – налагодження соціальних контактів, залучення до громадських ініціатив, професійних спільнот;

– юридична та економічна підтримка – консультації щодо трудових прав, можливостей отримання допомоги, грантів або пільг.

Жінки, які змушені були залишити свої домівки через війну, можуть стикатися з рядом психологічних проблем, що впливають на їхню професійну активність:

– тривожність та страхи – невизначеність щодо майбутнього, побоювання невдачі, нестача впевненості у власних силах;

– відчуття соціальної ізоляції – відсутність знайомих у новому середовищі, низький рівень підтримки з боку суспільства;

– синдром вивченої безпорадності – відчуття, що жодні зусилля не допоможуть змінити ситуацію.

Для подолання цих бар’єрів важливо використовувати індивідуальні та групові методи психологічної допомоги.

Індивідуальна психологічна допомога:

– консультування з психологом – допомагає опрацювати емоційні переживання, розвинути стресостійкість, подолати страхи;

– кар’єрне консультування – підтримка у виборі професії, розробці кар’єрного плану, пошуку ресурсів для навчання;

– коучинг – робота з наставником для формування професійної впевненості та визначення кар’єрних цілей.

Групові методи підтримки:

– групи самодопомоги – зустрічі з жінками, які мають подібний досвід, обмін історіями успіху.

– психологічні тренінги – навчання технікам подолання стресу, розвитку комунікативних навичок, підвищення самооцінки.

– нетворкінг-зустрічі – створення спільнот для пошуку контактів, обміну інформацією, підтримки одна одної.

Формування мотивації до професійного розвитку:

Мотивація є ключовим фактором для активної участі жінок у професійному житті. Створення позитивного інформаційного поля:

– публікація історій успіху ВПО-жінок;

– організація заходів, де жінки можуть дізнатися про можливості розвитку.

Менторські програми та наставництво:

– залучення успішних жінок із бізнесу та громадського сектору до підтримки ВПО;

– персональні ментори, які допомагають визначитися з кар’єрними шляхами.

Гранти та програми підтримки:

– фінансова допомога на навчання, відкриття бізнесу.

– державні та міжнародні ініціативи з підтримки жіночого підприємництва.

Гнучкі можливості працевлаштування:

– розвиток дистанційної роботи, фрілансу, гнучкого графіку для жінок із дітьми;

– курси перекваліфікації у затребуваних сферах.

Приклади успішних програм підтримки ВПО-жінок:

Програма «Рука допомоги» – фінансова підтримка та кар’єрне консультування. «Рука допомоги» це пілотний проєкт Міністерства соціальної політики України, реалізований за підтримки Світового банку. Його мета допомогти малозабезпеченим сім’ям та внутрішньо переміщеним особам позбутися залежності від соціальних виплат через працевлаштування або започаткування власного бізнесу. Учасники проєкту отримували

фінансову допомогу для відкриття власної справи, а також консультаційну підтримку та навчання. За період реалізації з 2016 по 2018 рік понад 230 осіб започаткували власний бізнес, створивши додаткові робочі місця. У 2023 році проєкт було відновлено, надаючи до 100 тис. грн на розвиток власної справи з умовою часткового або повного повернення коштів протягом трьох років.

У відновленій у 2023 році програмі «Рука допомоги» взяли участь понад 1 000 осіб з різних регіонів України. Суттєва частина учасників внутрішньо переміщені особи, однак точну кількість ВПО не оприлюднено. Пріоритетними регіонами стали Дніпропетровська, Полтавська, Львівська, Вінницька області та Київ. Серед методів надання поворотної фінансової допомоги (до 100 тис. грн), тренінги, бізнес-плани, індивідуальні консультації [42].

Завдяки таким програмам ВПО-жінки отримують необхідні ресурси та підтримку для успішної професійної адаптації та розвитку власного бізнесу, що сприяє їхній інтеграції в нові громади та покращенню соціально-економічного становища.

Соціально-психологічна підтримка є важливим фактором, що сприяє успішній професійній адаптації внутрішньо переміщених жінок. Формування мотивації через наставництво, фінансову підтримку, психологічну допомогу та створення соціальних зв’язків допомагає їм знайти своє місце на ринку праці та підвищити якість життя [12].

Жінки-ВПО стикаються з багатовимірними викликами, які виходять далеко за межі фізичного переміщення, включаючи глибокі соціальні та психологічні наслідки. Ефективні системи соціальної та психологічної підтримки є ключовими чинниками, що визначають їх здатність до адаптації, подолання кризи та подальшого професійного зростання. Громадські організації, родинне коло, мережі однолітків і спеціалізовані служби психічного здоров’я відіграють критичну роль у формуванні безпечного середовища, де жінки можуть знайти ресурси, підтримку та натхнення для

особистісного розвитку. Такі механізми не лише допомагають подолати наслідки травматичних подій, а й відкривають шлях до зміцнення внутрішньої сили, відновлення волі та активної участі у професійному житті. Створення умов для доступу до всебічної підтримки є не просто актом гуманізму, а інвестицією в довготривалу стабільність і розвиток спільнот, які приймають ВПО.

2.3. Закордонний досвід, державні, міжнародні та громадські та ініціативи щодо підтримки професійної адаптації молодих жінок ВПО

Внутрішньо переміщені особи є серйозною проблемою в багатьох частинах світу, особливо в регіонах, які постраждали від конфліктів, стихійних лих або системних соціально-економічних проблем. Серед цієї вразливої групи молоді жінки стикаються з унікальними перешкодами, які заважають їхній професійній адаптації та соціальній інтеграції. Важливість вирішення цих проблем неможливо переоцінити, оскільки розширення можливостей молодих жінок-ВПО може призвести до покращення засобів до існування, підвищення стабільності громади та загального соціального прогресу. У цьому есе ми дослідимо тристоронню структуру ініціатив, спрямованих на підтримку професійної адаптації молодих жінок-ВПО, зосереджуючись на втручання на державному рівні, міжнародних зусиллях, які очолюють НУО, та громадських ініціативах, які сприяють підтримці громади. Аналізуючи ці ініціативи, ми можемо отримати глибше розуміння багатогранного підходу, необхідного для допомоги молодим жінкам-ВПО в досягненні їхніх професійних прагнень і перебудові свого життя.

Державні ініціативи відіграють вирішальну роль у професійній адаптації молодих жінок-ВПО, оскільки уряди часто мають ресурси та повноваження для впровадження широкомасштабних програм. Однією з основних стратегій, що використовуються державами, є розробка державних програм, спрямованих на розвиток навичок. Наприклад, багато країн

започаткували національні рамки, які віддають пріоритет професійному навчанню для ВПО, особливо орієнтуючись на молодих жінок, які, можливо, втратили доступ до освітніх можливостей через своє переміщення. В Україні, наприклад, Міністерство соціальної політики створило професійно-технічні семінари, які дають молодим жінкам-ВПО основні навички в таких сферах, як інформаційні технології, шиття та кулінарне мистецтво. Ці семінари не лише озброюють учасників навичками, які можна використовувати на ринку, але й сприяють почуттю спільності серед жінок, які мають подібний досвід переміщення. Крім того, багато урядів пропонують освітні стипендії та гранти, спеціально розроблені для молодих жінок-ВПО. Ця фінансова допомога може полегшити тягар плати за навчання, дозволяючи жінкам здобувати вищу освіту або спеціалізовані програми навчання, які можуть підвищити їх працевлаштування в довгостроковій перспективі. Поєднуючи розвиток навичок із фінансовою підтримкою, державні ініціативи створюють сприятливе середовище для молодих жінок-ВПО, щоб вони могли долати виклики професійної адаптації.

Ініціативи на державному рівні, міжнародні організації, зокрема неурядові організації, відіграють важливу роль у підтримці молодих жінок-ВПО через цільові програми, спрямовані на розширення можливостей та самозабезпечення. Такі неурядові організації, місцеві масові організації розробили комплексні програми, які не лише забезпечують професійне навчання, але й акцентують увагу на особистому розвитку та психологічній підтримці. Такі ініціативи довели свою ефективність у сприянні економічній незалежності та стійкості молодих жінок, які зазнали переміщення. Крім того, партнерство між НУО та місцевими громадами покращує охоплення та ефективність цих програм. Співпрацюючи з громадськими лідерами та організаціями, НУО можуть адаптувати свої ініціативи відповідно до конкретних культурних і соціально-економічних умов населення ВПО, гарантуючи, що підтримка, що надається, є актуальною та дієвою. Консолідація міжнародної підтримки та залучення на місцях створює

цілісний підхід до розширення можливостей молодих жінок-ВПО, сприяючи таким чином їхній стабільній професійній адаптації.

Громадські ініціативи на рівні місцевого самоврядування також відіграють ключову роль у сприянні громадській підтримці молодих жінок-ВПО. Органи місцевого самоврядування можуть впроваджувати адаптаційні програми, спрямовані вирішувати проблеми для жінки-ВПО, включаючи доступ до ресурсів, навчання та можливості працевлаштування. Громадські центри часто служать життєво важливими центрами для цих ініціатив, надаючи основні послуги, такі як допомога з працевлаштуванням, мовні курси та психосоціальна підтримка. Наприклад, громадські центри в Лівані запровадили програми, спеціально розроблені для підтримки молодих жінок-ВПО, пропонуючи ресурси, які сприяють їхній професійній інтеграції, такі як семінари з написання резюме та навичок співбесіди. Органи місцевого самоврядування можуть мобілізувати підтримку громади для підвищення обізнаності про проблеми, з якими стикаються жінки-ВПО, сприяючи створенню більш інклюзивного середовища. Громадські кампанії, освітні програми в школах і громадські форуми можуть допомогти розвіяти стереотипи та сприяти порозумінню серед місцевого населення. Залучаючи громаду до цих обговорень, органи місцевого самоврядування можуть культивувати культуру співчуття та підтримки, що має вирішальне значення для успішної інтеграції молодих жінок-ВПО у робочу силу. Зрештою, громадські ініціативи, які використовують ресурси та залучення громади, значною мірою сприяють досягненню загальної мети професійної адаптації молодих жінок-ВПО.

Професійна адаптація молодих жінок-ВПО є складним завданням, яке потребує узгоджених зусиль різних зацікавлених сторін, зокрема органів державної влади, міжнародних організацій та місцевих громад. Завдяки державним ініціативам, зосередженим на розвитку навичок і фінансовій підтримці, стратегіям розширення прав і можливостей НУО та громадським ініціативам, керованим громадою, виникає багатогранний підхід, який

відповідає різноманітним потребам молодих жінок-ВПО. Ці спільні зусилля не лише забезпечують необхідні ресурси та можливості для навчання, але й сприяють соціальній інтеграції та підвищують обізнаність про унікальні проблеми, з якими стикається ця вразлива група. По мірі просування вперед вкрай важливо, щоб ці ініціативи продовжували розвиватися та адаптуватися до мінливих умов населення ВПО, гарантуючи, що молоді жінки озброєні інструментами, необхідними для перебудови свого життя та внесення суттєвого внеску в життя своїх громад. Створюючи сприятливе середовище, ми можемо прокласти шлях до сталого розвитку та стійкості молодих жінок-ВПО, що зрештою призведе до більш справедливого суспільства [20].

Уряди мають ключові інструменти для реалізації політик, які охоплюють розвиток навичок, підтримку зайнятості та освітні можливості для молодих жінок-ВПО. Зокрема, в Україні реалізуються такі заходи:

1. Професійно-технічні програми, які впроваджуються Міністерством соціальної політики та регіональними центрами зайнятості. Наприклад, безоплатні курси з ІТ, шиття, кулінарії, започаткування власної справи тощо [14];

2. Державні освітні гранти та програми підтримки (постанова КМУ № 427 від 1 червня 2022 року «Про реалізацію експериментального проєкту щодо надання освітніх ваучерів ВПО» [40];

3. Правова база: Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (№1706-VII) гарантує доступ до освіти та праці для ВПО.

Заходи не тільки полегшують доступ до навчання і ринку праці, а й сприяють формуванню стабільного соціального капіталу серед переміщених жінок. Уряд України надає важливе значення підтримці ВПО через низку законодавчих актів, спрямованих на забезпечення прав і соціальних гарантій для цієї категорії осіб, зокрема:

1. Закон України «Про внутрішньо переміщених осіб» – гарантує доступ до соціальних послуг, освіти, охорони здоров'я та зайнятості для ВПО, включаючи молодих жінок;

2. Програма зайнятості для ВПО – забезпечує пільгові умови для працевлаштування внутрішньо переміщених осіб, зокрема через програми підвищення кваліфікації та перепідготовки.

Програми державної підтримки:

1. Програма соціальної інтеграції ВПО – включає заходи, спрямовані на професійну адаптацію, навчання та створення нових робочих місць для ВПО;

2. Фонд соціальних гарантій для ВПО – надає фінансову підтримку жінкам, які шукають роботу або відкривають власний бізнес;

3. Державна служба зайнятості України (ДСЗ) – пропонує послуги з працевлаштування, надає доступ до бази вакансій, консультацій і програм професійного навчання та перекваліфікації для ВПО.

Міжнародні організації активно підтримують внутрішньо переміщених осіб в Україні через низку ініціатив:

1. Програма розвитку ООН (ПРООН) – реалізує проекти з професійної адаптації та підтримки ВПО, включаючи молодих жінок, через професійне навчання, підтримку малого бізнесу, доступ до фінансування та розширення прав і можливостей;

2. Міжнародна організація з міграції (МОМ) – надає психологічну, юридичну та соціальну допомогу ВПО, включаючи підтримку у пошуку роботи та професійному розвитку [46];

3. ЮНІФЕМ (Фонд ООН для жінок) – працює над інтеграцією жінок ВПО в економічне життя через навчання, менторські програми, а також підтримку в бізнесі [38].

Менторські програми та волонтерські ініціативи:

1. Програма наставництва для жінок-ВПО – жінки з успішним досвідом працевлаштування чи підприємництва стають менторами для

молодих жінок, допомагаючи їм адаптуватися до нових умов роботи та розвивати кар’єру;

2. Волонтерські організації – підтримують жінок-ВПО через різні проекти, зокрема психологічну допомогу, професійну адаптацію, тренінги з підприємництва, створення спільнот для обміну досвідом.

Онлайн-платформи та інформаційні ресурси:

1. Платформи для пошуку роботи для ВПО – різноманітні онлайн-ресурси та портали, що спеціалізуються на пошуку вакансій для ВПО, допомагають молодим жінкам знаходити роботу та отримувати консультації;

2. Онлайн-курси та навчальні платформи – підтримують розвиток навичок через дистанційні курси, що дозволяє жінкам поєднувати навчання з іншими обов’язками.

Державні, міжнародні та громадські ініціативи створюють значний потенціал для підтримки професійної адаптації молодих жінок-ВПО[29].

Ці програми сприяють не тільки інтеграції в ринок праці, але й розвитку економічної незалежності, соціальної адаптації, а також зміцненню позицій жінок у суспільстві через доступ до освіти та нових можливостей. Важливим є інтеграційний підхід, що охоплює всі сфери життя ВПО, від правового захисту до розвитку підприємницьких навичок.

Злагоджене поєднання державної політики, міжнародної підтримки та активності громадянського суспільства створює міцну основу для професійної інтеграції молодих жінок-ВПО. Розвиток навичок, освітні можливості, психологічна допомога та менторство сприяють не лише покращенню рівня зайнятості, а й посиленню соціальної згуртованості. Закріплення таких ініціатив у законодавстві забезпечує сталість та широту охоплення, роблячи їх доступними для широкого кола потребуючих.

РОЗДІЛ 3
ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ МОЛОДИХ ЖІНОК

3.1. Основні проблеми та виклики, з якими стикаються молоді жінки ВПО у процесі професійної адаптації

Тяжке становище внутрішньо переміщених осіб є гострою гуманітарною проблемою, особливо в регіонах, затьмарених конфліктами, стихійними лихами чи соціально-політичними потрясіннями. Серед цих ВПО молоді жінки стикаються з унікальними проблемами, які ускладнюють їх професійну адаптацію в новому середовищі. Переміщення часто призводить до каскаду психологічних впливів, емоційних травм і суспільних бар'єрів, які разом перешкоджають їхньому шляху до стабільності та самодостатності[3].

Переміщення має глибокі психологічні наслідки, які суттєво впливають на молодих жінок-ВПО, що часто проявляється у низці проблем емоційного та психічного здоров'я. Раптова втрата будинків і спільнот може призвести до почуття горя та жалоби, оскільки ці жінки позбавляються не лише свого фізичного простору, але й своїх соціальних мереж, культурних зв'язків і систем підтримки. Емоційна травма посилюється нестабільністю їхнього нового середовища, де невизначеність нависає над їхнім майбутнім. Дослідження показали, що такий психологічний дистрес може призвести до тривожних розладів, депресії та посттравматичного стресового розладу, що ще більше перешкоджає їхній професійній адаптації. Страх перед невідомістю та постійне занепокоєння про свою безпеку та благополуччя їхніх сімей створюють психічний бар'єр, який ускладнює зосередження на розвитку навичок або пошуку роботи. Крім того, відсутність підтримки психічного здоров'я в багатьох таборах для переміщених осіб часто змушує цих жінок справлятися зі своєю травмою наодинці, увічнюючи цикл

емоційних страждань, які можуть перешкодити їхній довгостроковій адаптації та інтеграції в робочу силу.

Однією з найбільш значних перешкод, з якою стикаються молоді жінки-ВПО у пошуках освіти та розвитку навичок, є обмежений доступ до освітніх ресурсів.. У багатьох суспільствах традиційні гендерні ролі вимагають, щоб жінки віддавали перевагу домашнім обов'язкам над освітою, що призводить до вищого відсотка відсіву серед молодих ВПО. Перетин цих бар'єрів створює величезну перешкоду для молодих жінок-ВПО, що робить критично важливим вирішення питання як доступу до освіти, так і ставлення суспільства до жіночої освіти в умовах переміщення.

Економічні проблеми, з якими стикаються молоді жінки-ВПО у пошуках професійної адаптації, багатогранні та глибоко переплетені з їхнім освітнім досвідом і суспільним сприйняттям. Боротьба за працевлаштування часто ускладнюється упередженням і дискримінацією на ринку праці, де роботодавці можуть мати негативні стереотипи щодо ВПО чи жінок загалом. Наприклад, молоді жінки-ВПО можуть розглядатися як менш надійні або здібні через їхній статус переміщеної особи, що може призвести до менших можливостей працевлаштування та нижчих пропозицій заробітної плати. Відсутність мереж підтримки та програм наставництва загострює ці економічні проблеми, оскільки молоді жінки-ВПО часто мають обмежений доступ до ресурсів, які могли б допомогти їм ефективно орієнтуватися на ринку праці. Усунення цих економічних бар'єрів є обов'язковим для створення середовища, в якому молоді жінки-ВПО зможуть процвітати професійно та робити внесок у життя своїх громад [7].

Психологічні наслідки втрати будинків у поєднанні з перешкодами для отримання освіти та економічними перешкодами, з якими вони стикаються, створюють складну мережу перешкод, які заважають їхній здатності інтегруватися в робочу силу. Щоб дати цим жінкам можливість відновити свою свободу волі та реалізувати свої професійні прагнення, існує нагальна потреба в комплексних системах підтримки, спрямованих на психічне

здоров’я, розширення доступу до освіти та полегшення економічних можливостей. Визначаючи пріоритетність потреб молодих жінок-ВПО, ми можемо сприяти стійкості та розширенню можливостей, зрештою сприяючи досягненню ширшої мети сталого розвитку та соціальної інтеграції в контекстах після переміщення [13].

Молоді жінки-ВПО стикаються з рядом психологічних труднощів, які ускладнюють їхню професійну адаптацію:

– посттравматичний стрес – переживання втрати дому, насилля, страхи щодо майбутнього, що можуть викликати депресії та тривожність;

– невпевненість у собі – труднощі у відновленні професійної само визначеності через перенесення наявних переживань в нове середовище;

– синдром вивченої безпорадності – відчуття, що жодні зусилля не допоможуть змінити ситуацію, що може призводити до пасивності і відмови від професійного розвитку [16].

Соціальна ізоляція та низький рівень підтримки жінок-ВПО:

– стереотипи та стигматизація – у певних громадах до жінок-впо можуть ставитися з упередженням, зокрема:

– як до «тимчасових мешканок», не вартих інвестицій чи довготривалих трудових відносин;

– як до «соціально слабких», яким нібито потрібна лише допомога, а не можливості для самореалізації;

– у випадку жінок із дітьми — як до таких, що мають обмежену працездатність або будуть часто відсутні через сімейні обов’язки;

– мало ресурсів для підтримки: системна підтримка, що враховує потреби жінок-впо, часто є недостатньою або фрагментарною;

– психологічна допомога для жінок, які пережили травматичні події, насильство або втрату близьких, надається нерегулярно, переважно силами нуо;

– юридична підтримка для захисту прав на роботу, житло чи отримання соціальної допомоги часто обмежена у маленьких громадах;

– відсутність догляду за дітьми у новому місці проживання не дозволяє жінкам-впо долучатися до навчання або роботи, особливо в сільській місцевості;

– інформаційна ізоляція — жінки не завжди знають, куди звертатися по допомогу, або не мають доступу до онлайн-ресурсів [30].

Відсутність кваліфікації та необхідних навичок:

– недостатня освіта або кваліфікація – багато молодих жінок-впо мають недостатній рівень освіти або спеціалізації, що ускладнює їхню адаптацію до вимог ринку праці.

– необхідність перекваліфікації – на новому місці часто виникає потреба здобути нові професійні навички, а відсутність можливості або ресурсів для навчання може створювати серйозні бар'єри;

– інформаційна ізоляція – обмежений доступ до інформації про доступні курси, тренінги або програми перекваліфікації [21].

Проблеми з працевлаштуванням:

– відсутність гнучких умов праці – для молодих жінок з дітьми чи іншими обов'язками працевлаштування може бути ускладнене через відсутність гнучких графіків, можливості роботи на відстані чи часткової зайнятості;

– занижена заробітна плата – жінки, які тільки розпочинають свою кар'єру або не мають досвіду в новому середовищі, можуть стикатися з труднощами в отриманні достойної заробітної плати.

Обмеження через материнські обов'язки:

– відсутність балансування між роботою та родиною – наявність дітей часто обмежує можливості жінок для повноцінної участі в професійному житті, особливо у нових соціальних умовах;

– наявність дітей значно впливає на можливість жінок-впо будувати кар'єру, особливо у випадках, коли вони є єдиними або основними опікунами своїх дітей. через зміну місця проживання багато жінок втратили родинну та соціальну підтримку, яка раніше допомагала їм поєднувати роботу та догляд

за дітьми. у нових умовах вони змушені самостійно розв’язувати всі побутові та виховні питання, що призводить до хронічного перевантаження та обмежує їхній професійний вибір.

Роботодавці часто не готові запропонувати гнучкі умови праці, такі як скорочений робочий день, можливість працювати дистанційно або часткову зайнятість. Відсутність таких варіантів змушує жінок обирати низькооплачувану або неофіційну роботу, що позбавляє їх соціального захисту, пенсійного забезпечення та можливостей для кар’єрного зростання. Проблеми з доступом до дитячих садків та навчальних закладів – у деяких регіонах відсутня достатня кількість соціальних закладів, що надають послуги з догляду за дітьми, що ще більше ускладнює можливості працевлаштування.

У багатьох регіонах, які прийняли велику кількість ВПО, існує критична нестача місць у дитячих садках, зокрема у Запоріжжі, що особливо впливає на жінок з числа внутрішньо переміщених осіб, які прагнуть працевлаштуватися. Ця проблема є актуальною, незважаючи на зусилля місцевої влади щодо відновлення роботи дошкільних закладів.

Пов’язано з перевантаженням соціальної інфраструктури та нестачею державного фінансування. Як наслідок, жінки-ВПО змушені або залишатися вдома, або шукати альтернативні варіанти догляду, що часто є дорогими та ненадійними.

Особливо гостро ця проблема відчувається у сільських громадах та невеликих містах, де кількість дошкільних закладів і без того була обмеженою. Деякі переселенки змушені записувати дітей у черги, які можуть тривати кілька місяців або навіть років, що фактично позбавляє їх можливості працювати.

Навіть у тих випадках, коли дитячі садки доступні, виникає питання фінансового навантаження. Плата за приватні дошкільні заклади є непідйомною для багатьох родин ВПО, особливо якщо вони втратили основне джерело доходу через війну. Крім того, відсутність безкоштовних або

доступних гуртків і позашкільних занять обмежує можливості дітей для розвитку та соціалізації, а їхніх матерів – для професійної зайнятості.

Економічні та юридичні обмеження:

– обмежений доступ до фінансування – у молодих жінок-впо, особливо тих, хто хоче започаткувати власну справу, можуть бути обмеження у доступі до кредитів або державних грантів;

– невизначеність правового статусу – складнощі з оформленням документів, відсутність повного юридичного статусу в новому регіоні можуть ускладнювати пошук роботи, отримання соціальної підтримки.

Низька гендерна рівність на ринку праці:

– дискримінація за гендерною ознакою – навіть в умовах кризових ситуацій жінки можуть зіткнутися з нерівним ставленням до них на ринку праці через гендерні стереотипи;

– проблеми з доступом до лідерських позицій – молоді жінки-впо часто мають менше можливостей для просування кар'єрою у порівнянні з чоловіками, навіть якщо вони мають рівні кваліфікації та досвід.

Відсутність доступу до психологічної та соціальної підтримки:

– Мало спеціалізованих служб – недостатня кількість організацій, які пропонують комплексну допомогу, включаючи психологічну підтримку, консультації з працевлаштування та соціальні послуги;

– Необхідність психо-соціальної реабілітації – жінки-ВПО можуть потребувати більш глибокої соціально-психологічної реабілітації, щоб відновити впевненість у собі, подолати травму та адаптуватися до нових умов [39].

Молоді жінки-ВПО стикаються з цілим рядом серйозних викликів, що ускладнюють їхню професійну адаптацію. Проблеми з психологічним станом, соціальною ізоляцією, обмеженнями у кваліфікації, економічними труднощами та гендерною нерівністю ставлять додаткові бар'єри на шляху до професійного розвитку. Важливим є комплексний підхід у вирішенні цих

проблем, який включає як державну підтримку, так і участь міжнародних та громадських організацій.

Розв’язання цих проблем вимагає комплексного, міжсекторального підходу. Важливо, щоб до процесу підтримки долучалися як органи державної влади через розробку інклюзивних програм перекваліфікації, стипендій і правового захисту, так і міжнародні організації та громадські ініціативи, які можуть надавати адресну допомогу, психологічну підтримку та сприяти створенню безпечного соціального середовища. Лише за умов скоординованих дій на всіх рівнях можлива ефективна професійна адаптація жінок-ВПО, що, у свою чергу, сприятиме зміцненню соціальної єдності, економічного відновлення й сталого розвитку громад.

3.2. Аналіз існуючих соціальних програм та ініціатив щодо професійної адаптації ВПО

Соціальні програми, спрямовані на сприяння професійній адаптації ВПО, реалізовуються в різних країнах і відіграють важливу роль у забезпеченні їхньої економічної інтеграції та соціальної стабільності. Вони допомагають переселенцям отримати доступ до ринку праці, підвищити свою кваліфікацію та розширити кар’єрні можливості. У статті аналізується рівень ефективності існуючих соціальних програм та ініціатив, спрямованих на професійну адаптацію ВПО. Досліджуючи поточний ландшафт цих програм, оцінюючи їхню ефективність у сприянні можливостям працевлаштування та визначаючи перешкоди, які заважають їхньому успіху, ми можемо отримати повне розуміння того, наскільки ці ініціативи відповідають потребам ВПО [15].

Огляд існуючих соціальних програм для ВПО розкриває низку різноманітних ініціатив, спрямованих на задоволення їхніх потреб у професійній адаптації. Основні соціальні програми, такі як ініціативи різноманітні зусилля неурядових організацій (НУО), зосереджені на

забезпеченні професійного навчання, розвитку навичок і послуг з працевлаштування з урахуванням унікальних обставин ВПО. Ці програми націлені на широку демографічну групу, включаючи молодь, жінок та осіб із певним набором навичок, які можуть мати попит на місцевому ринку праці. Наприклад, такі програми, як ініціатива «Навички для працевлаштування», спрямовані на розширення прав і можливостей жінок і молоді шляхом надання їм професійної підготовки, яка відповідає потребам ринку, забезпечуючи тим самим вищу ймовірність працевлаштування [25].

Проте доступність цих програм може суттєво відрізнятися залежно від географічного розташування, наявності фінансування та соціального клімату. Сільські ВПО, зокрема, можуть зіткнутися з більшими проблемами в доступі до цих ресурсів через недостатні зусилля з поширення інформації та відсутність місцевої інфраструктури. Таким чином, незважаючи на існування багатьох програм, їхня ефективність часто підривається відсутністю належного розповсюдження та доступності, що обмежує потенціал для професійної адаптації серед ВПО [33].

Ефективність соціальних програм у сприянні професійній адаптації можна оцінити за допомогою різних ключових показників, зокрема зосереджуючись на професійній підготовці та послугах з працевлаштування. Багато ініціатив пропонують професійну підготовку, спрямовану на надання ВПО відповідних кваліфікацій, які відповідають вимогам ринку праці. Наприклад, Міжнародна організація з міграції розробила спеціальні навчальні програми, які зосереджені на секторах з високим попитом, таких як технології та гостинність, які успішно призвели до підвищення рівня зайнятості серед учасників. Послуги з працевлаштування, які надають організації виявилися неоціненними для встановлення зв’язків ВПО з потенційними роботодавцями та сприяння стажуванням, які дозволяють отримати практичний досвід. Однак, хоча є помітні історії успіху, такі як ВПО, які успішно перейшли на стабільну роботу, проблеми все ще залишаються. Тематичні дослідження підкреслюють, що багато ВПО

стикаються з мовними бар’єрами, невизнанням їхніх попередніх кваліфікацій та психологічними наслідками переміщення, що може завадити їхній здатності ефективно орієнтуватися на ринку праці. Таким чином, хоча існують програми підтримки професійної адаптації, їх загальна ефективність залежить від усунення багатогранних бар’єрів, з якими стикаються ВПО в забезпеченні стабільної зайнятості [23].

Незважаючи на численні програми, спрямовані на допомогу ВПО у їхній професійній адаптації, деякі бар’єри продовжують підривати їх ефективність. Обмеження фінансування є однією з найактуальніших проблем, оскільки багато соціальних ініціатив значною мірою залежать від внесків донорів та державної підтримки, яка може коливатися залежно від політичного та економічного клімату. Непослідовність у фінансуванні часто призводить до неадекватного розподілу ресурсів, що призводить до того, що програми не можуть повністю розкрити свій потенціал. Бюрократичні труднощі та адміністративна неефективність можуть загострити ці проблеми, оскільки складні процеси подання заяв і повільний час відповіді відлякують ВПО від пошуку допомоги. Такі бюрократичні перешкоди не тільки перешкоджають доступу до основних послуг, але також можуть викликати у ВПО відчуття розчарування щодо доступної їм підтримки [26].

Соціальна стигматизація та дискримінація створюють значні перешкоди на ринку праці, впливаючи на здатність ВПО знайти роботу навіть після отримання необхідної підготовки. Негативне сприйняття ВПО може призвести до виключення з можливостей працевлаштування та сприяти циклу маргіналізації. Щоб справді підвищити ефективність існуючих соціальних програм, вкрай необхідно усунути ці системні перешкоди та створити більш інклюзивне середовище, яке сприятиме інтеграції ВПО на ринок праці [34].

Хоча існують соціальні програми, спрямовані на професійну адаптацію ВПО, демонструють потенціал у сприянні можливостям працевлаштування, їх ефективність часто обмежується різними факторами, включаючи

доступність, фінансові обмеження, бюрократичну неефективність і соціальну стигму.

Комплексна оцінка цих програм виявляє як успіхи, так і труднощі, підкреслюючи необхідність більш скоординованого та ресурс ефективного підходу для підтримки ВПО в їхніх професійних подорожах. Оскільки глобальний ландшафт продовжує розвиватися із зростанням криз переміщення, для розробників політики та зацікавлених сторін важливо визначити пріоритетність посилення цих ініціатив, гарантуючи, що вони належним чином фінансуються, доступні та відповідають унікальним потребам ВПО. Рухаючи до більш справедливого суспільства, де всі люди, незалежно від їхніх обставин, мають можливість внести значний внесок у робочу силу та налагодити своє життя заново

3.3. Реальний досвід молодих жінок ВПО у пошуку роботи та їхню професійну інтеграцію

Останніми роками тяжке становище внутрішньо переміщених осіб привернуло значну увагу, особливо у зв’язку з конфліктами та стихійними лихами, які розривають громади та руйнують життя. Серед цих ВПО молоді жінки стикаються з унікальними проблемами, які ускладнюють їхні спроби реінтегруватися в суспільство, особливо в контексті пошуку роботи та професійної інтеграції. Молоді жінки-ВПО під час пошуку роботи, інноваційні стратегії подолання цих перешкод, які вони використовують, щоб подолати ці перешкоди, а також трансформаційний вплив, який успішна професійна інтеграція може мати на їх життя та громади. Заглиблюючись у ці аспекти, ми зможемо краще зрозуміти стійкість і рішучість молодих жінок-ВПО, які прагнуть до економічної стабільності та розширення можливостей перед лицем труднощів [9].

Виклики, з якими стикаються молоді жінки-ВПО в процесі пошуку роботи, є численними та складними, часто виникають через сукупність

соціальних, економічних та структурних перешкод. Однією з основних перешкод є обмежений доступ до освіти та професійної підготовки, що значно ускладнює їх працевлаштування. Багато молодих жінок опиняються в ситуації, коли їхні можливості для отримання освіти були обмежені через переміщення. Наприклад, у постраждалих від конфлікту регіонах школи можуть бути зруйновані або перепрофільовані для використання у військових цілях, залишаючи цих жінок без необхідної кваліфікації, щоб конкурувати на ринку праці. Якщо йдеться про жінок, які не мають необхідної кваліфікації через зруйновану або недоступну освіту, то маються на увазі молоді жінки, які не змогли завершити навчання у школах, професійних училищах або вищих навчальних закладах. Зазвичай вікова категорія від 16 до 25 років, хоча можуть бути і старші жінки, які втратили можливість здобути чи підтвердити кваліфікацію через війну [17].

Програми технічної та професійної підготовки можуть бути дефіцитними або взагалі відсутніми в районах, де зосереджені ВПО, що загострює розрив у навичках. Ця проблема ускладнюється браком фінансових ресурсів, через що молоді жінки-ВПО не можуть дозволити собі серйозні витрати, пов’язані з роботою. Включає не лише транспортні витрати, щоб дістатися до співбесіди, але й закупівлю відповідного одягу та інструментів, необхідних для різних професій. Суспільна стигматизація та дискримінація створюють значні перешкоди на ринку праці, оскільки на молодих жінок-ВПО часто дивляться через призму упередженості та упередженості. Роботодавці можуть мати хибні уявлення про свої здібності або неохоче брати на роботу осіб, які вважаються належними до маргінальних груп. Така дискримінація заважає молодим жінкам-ВПО навіть шукати роботу, що ще більше посилює їхню економічну вразливість [18].

Зіткнувшись із цими складними викликами, молоді жінки-ВПО продемонстрували надзвичайну стійкість, використовуючи різні стратегії подолання, щоб посилити свої зусилля з пошуку роботи. Одним з ефективних підходів було розвиток мереж і систем підтримки в їхніх спільнотах.

Спілкуючись з іншими жінками-ВПО та місцевими організаціями, ці жінки можуть ділитися ресурсами, пропозиціями про роботу та емоційною підтримкою, сприяючи почуттю солідарності та розширення можливостей [22].

Розвиток цифрових технологій відкрив нові можливості для пошуку роботи. Багато молодих жінок-ВПО звернулися до онлайн-платформ, порталів роботи, щоб знайти можливості працевлаштування та взяти участь у курсах розвитку навичок, доступ до яких можна отримати з дому. Цифровий зсув дозволяє їм подолати географічні обмеження та вийти на більш широкий ринок праці. Більше того, деякі молоді жінки-ВПО прийняли дух підприємництва, залучаючись до неофіційної роботи або відкриваючи власний малий бізнес. Наприклад, жінки можуть використовувати свої традиційні ремесла чи кулінарні навички, щоб створювати продукти, які можна продавати на місцевому рівні чи в Інтернеті, тим самим створюючи дохід і сприяючи почуттю незалежності. Стратегії подолання підкреслюють адаптивність молодих жінок-ВПО та їх рішучість подолати бар’єри в пошуках значимої роботи [27].

Вплив професійної інтеграції на молодих жінок-ВПО виходить далеко за межі індивідуальної фінансової вигоди; вона відіграє вирішальну роль у формуванні їх загального добробуту та стійкості їхніх громад. Успішний вихід на робочу силу веде до підвищення фінансової незалежності та стабільності, що дозволяє цим жінкам утримувати себе та свої сім’ї. Нова економічна безпека не тільки пом’якшує миттєвий тиск переміщення, але й відкриває шляхи до покращення умов життя та доступу до основних послуг, таких як охорона здоров’я та освіта. Професійна інтеграція значно підвищує самооцінку та особистісні можливості молодих жінок-ВПО. У міру того, як вони знаходять роботу та вносять значний внесок у суспільство, вони відчувають глибоку зміну своєї ідентичності, переходячи від позиції вразливості до позиції волі та впливу. Трансформація є особливо важливою у киданні виклику традиційним ґендерним нормам, оскільки ці жінки стають

прикладом для наслідування для інших у своїх громадах, демонструючи, що стійкість і рішучість можуть привести до успіху, незважаючи на труднощі. Важливо, що коли молоді жінки-ВПО влаштовуються на роботу, вони сприяють стійкості громади та економічному розвитку. Їхня участь у ринку праці сприяє розвитку почуття причетності та соціальної єдності, оскільки вони стають активними учасниками змін у своїх громадах. Їхні доходи можуть стимулювати місцеву економіку, покращувати засоби до існування та, зрештою, прокладати шлях для довгострокового відновлення та зростання в районах, які постраждали від переміщення [34].

Молодих жінок-ВПО до пошуку роботи та професійної інтеграції позначений значними викликами, інноваційними стратегіями подолання та трансформаційним впливом. Перешкоди, з якими вони стикаються, від обмеженого доступу до освіти до суспільної дискримінації, підкреслюють нагальну потребу в цілеспрямованих втручання, спрямованих на задоволення унікальних потреб цієї групи населення. Однак стійкість, продемонстрована цими жінками через спілкування, використання технологій і заняття підприємництвом, підкреслює їхню рішучість подолати труднощі. Позитивні наслідки професійної інтеграції виходять за межі індивідуального розширення можливостей, сприяючи стабільності суспільства та економічному розвитку. Досліджувати та підтримувати досвід молодих жінок-ВПО, вкрай важливо, щоб визнавали їхній потенціал як каталізаторів змін і прихильників більш інклюзивного та справедливого ринку праці. Лише спільними зусиллями ми можемо сподіватися зняти бар’єри, з якими вони стикаються, і створити середовище, де всі люди, незалежно від їхніх обставин, матимуть можливість процвітати [35].

Відсутність стабільного доступу до інформації про вакансії:

Молоді жінки-ВПО часто зіштовхуються з проблемами у пошуку актуальних вакансій через відсутність доступу до офіційних платформ чи порталів.

Приклади, що висвітлює вплив війни на освіту в Україні, є дослідження аналітичного центру Cedos під назвою «Війна та освіта: як рік повномасштабного вторгнення вплинув на українські школи». У цьому дослідженні аналізується, як повномасштабна війна вплинула на доступ до загальної середньої освіти, зокрема у громадах, що перебували в зоні бойових дій або окупації. Звіт також розглядає потреби для відновлення доступу до освіти та можливі шляхи задоволення цих потреб залежно від масштабу та характеру впливу війни. Дослідження проведене на замовлення благодійного фонду savED за підтримки Міжнародного фонду «Відродження»

Реальний досвід: Олена (28 років, ВПО з Луганської області) розповідає, що спочатку їй було важко знайти інформацію про вакансії, адже більшість сайтів не були орієнтовані на новоприбулих осіб. Тому вона зверталася до благодійних організацій, але навіть там часто пропонували лише тимчасову роботу. Долучилася до місцевого Telegram-каналу для ВПО, де ділилися перевіреними вакансіями, а також пройшла безкоштовні курси з основ IT від однієї з громадських ініціатив.

Багато молодих жінок, особливо тих, які пережили травму через втрату дому або насильство, відчувають значний стрес, що обмежує їх здатність активно шукати роботу. Це може бути пов’язано з переживанням низької самооцінки або страхом перед новими труднощами.

Реальний досвід: Марія (26 років, ВПО з Донецької області) зазначає, що пережила депресію після переїзду і була дуже невпевнена у своїх силах, коли намагалася повернутися до роботи. Вона зізнається, що спочатку навіть не вірила в можливість працевлаштування знову. Дискримінація за гендерною ознакою ще один серйозний бар’єр для молодих жінок-ВПО. У деяких випадках їх можуть відмовляти від роботи через стереотипи або незнання порушення прав.

Реальний досвід: Ірина (24 роки, ВПО з Запорізької області). Місце перебування: Львів. Повідомляє, що, коли вона подавалася на роботу в місцевий ресторан, їй прямо сказали, що вони надають перевагу чоловікам

через те, що робота вимагає фізичних зусиль, хоча вакансія була для жінок. Молоді жінки з дітьми часто стикаються з додатковими труднощами у пошуку стабільної роботи через відсутність доступу до дитячих садків, а також з потребою балансувати між роботою та вихованням дітей.

Реальний досвід: Катерина (29 років, ВПО з Харкова проживає у Тернополі) розповідає, що її головною проблемою в пошуку стабільної роботи був відсутній доступ до детально організованої допомоги в догляді за дитиною, через що її шанси на працевлаштування значно знижувалися. Молоді жінки ВПО часто потребують перекваліфікації, щоб адаптувати свої навички до нових економічних умов або до місцевого ринку праці. Однак для багатьох доступ до таких програм є обмеженим через відсутність ресурсів або географічні труднощі.

Реальний досвід: Алла (27 років, ВПО з Миколаєва) розповідає, що після переїзду їй довелося пройти курси з нових спеціальностей, бо її попередня кваліфікація не була затребувана на новому місці. Вона також зазначає, що доступ до таких курсів був обмежений через фінансові труднощі. Громадські організації часто виступають в якості підтримки для жінок-ВПО, надаючи консультації з працевлаштування, допомогу в пошуку роботи, організацію тренінгів та психологічну підтримку.

Реальний досвід: Юлія (30 років, ВПО з Краматорська) брала участь у програмі, яку організовував місцевий центр підтримки ВПО в Івано-Франківському обласному центрі зайнятості спільно з ГО «Стан». Програма дала їй можливість отримати допомогу у створенні резюме, а також пройшла серію тренінгів з підприємництва. Незважаючи на успішне працевлаштування, багато молодих жінок-ВПО стикаються з бар’єрами через стереотипи, пов’язані з їхніми ролями в родині та в суспільстві.

Реальний досвід: Оксана (25 років, ВПО з Одеси) ділиться, що, незважаючи на наявність професійного досвіду в маркетингу, вона отримала відмови через те, що «у неї є діти» і «вона не зможе працювати на повний день». Стало для неї серйозним ударом по самооцінці. Дало їй нові знання,

впевненість у собі та можливість працювати віддалено. Зрештою, вона отримала роботу в невеликій ІТ-компанії як фахівець із контент-маркетингу з гнучким графіком, який дозволив їй поєднувати роботу і материнство. Деякі молоді жінки ВПО, незважаючи на всі труднощі, знаходять підтримку в створенні власного бізнесу, що дає їм можливість не лише вирішити питання професійної інтеграції, а й допомогти іншим.

Реальний досвід: Дарина (27 років, ВПО з Сєвєродонецька) відкрила невелику крамничку з продажу рукодільних товарів, яку вона почала з нуля, отримавши грант від міжнародної організації. Це дозволило їй не тільки забезпечити себе, але й допомогти іншим жінкам у її громаді. Менторські програми, на які часто орієнтовані громадські організації та міжнародні проекти, допомагають молодим жінкам знайти підтримку і впевненість у своїх силах.

Реальний досвід: Наталія (29 років, ВПО з Чернігова) отримала підтримку від менторки, яка допомогла їй з професійною адаптацією, що дозволило Наталії швидше знайти роботу та реалізувати свої навички у новому місці.

Реальний досвід молодих жінок-ВПО у пошуку роботи та професійній інтеграції демонструє наявність як значних викликів, так і успішних історій. Основними проблемами є психологічні бар’єри, відсутність доступу до стабільної роботи та кваліфікації, а також дискримінація. Однак завдяки підтримці громадських організацій, участі в тренінгах, менторських програмах та можливості започаткувати власний бізнес, багато жінок змогли подолати ці труднощі і знайти своє місце на новому ринку праці.

ВИСНОВКИ

Соціальна робота з професійної адаптації внутрішньо переміщених осіб, зокрема молодих жінок, є важливою складовою соціальної інтеграції, що передбачає комплексний підхід до вирішення проблем, з якими вони стикаються після переїзду. Цей процес включає в себе не тільки допомогу у працевлаштуванні, а й психологічну, соціальну та освітню підтримку, спрямовану на розвиток професійних навичок, подолання стресу та адаптацію до нових соціальних умов.

Першим етапом соціальної роботи є оцінка потреб молодих жінок ВПО, що включає визначення їхнього професійного досвіду, рівня освіти, наявності необхідних навичок та особливостей. Дозволяє соціальним працівникам створити індивідуальні плани для кожної жінки з урахуванням її реальних можливостей та бажань.

Багато молодих жінок-ВПО переживають посттравматичний стрес через втрату дому, розлучення з родичами або насильство. Соціальна робота має включати заходи з психологічної підтримки для зниження стресу та подолання труднощів адаптації.

Соціальні працівники організовують доступ до курсів професійної підготовки та перекваліфікації, що дозволяють молодим жінкам освоїти нові спеціальності, що користуються попитом на ринку праці.

Одним з важливих завдань соціальної роботи є сприяння працевлаштуванню через організацію ярмарків вакансій, консультацій з працевлаштування та допомогу у складанні резюме та підготовці до співбесід.

Після переїзду в нову громаду молоді жінки часто стикаються з труднощами у соціальній інтеграції через відсутність підтримки родичів або знайомих. Групи підтримки для жінок ВПО можуть стати важливим інструментом для розвитку почуття спільноти, що допомагає в професійній адаптації. Вони створюють можливості для обміну досвідом і надають платформу для взаємної допомоги.

Еволюція підходів до соціальної роботи щодо професійної адаптації молодих жінок-ВПО демонструє поступовий перехід від надання базової допомоги до впровадження комплексних стратегій, орієнтованих на довгострокову інтеграцію в суспільство та ринок праці. Професійна адаптація жінок-ВПО вимагає міждисциплінарного підходу, що поєднує психологічну підтримку, професійну підготовку, правову допомогу та створення сприятливого соціального середовища. Гендерна специфіка проблем вказує на необхідність впровадження гендерно-чутливих політик і програм, які враховують подвійне навантаження жінок, обмежений доступ до ресурсів і вищу вразливість до дискримінації. Наявні соціальні програми та ініціативи демонструють потенціал, проте їх ефективність обмежується фінансовими, адміністративними та організаційними чинниками. Необхідна координація зусиль держави, громадянського суспільства та міжнародних партнерів. Ключова роль соціальної роботи полягає в посередництві між жінками-ВПО та наявними ресурсами, а також у сприянні розбудові безпечного, підтримувального середовища для їхньої самореалізації. Позитивні приклади адаптації вказують на високий потенціал молодих жінок-ВПО за умов належної підтримки, доступу до освіти, менторства та професійної орієнтації.

Рекомендації для подальших дій: необхідність розробки індивідуалізованих моделей працевлаштування, удосконалення законодавчої бази, зниження бар’єрів доступу до ринку праці та постійний моніторинг ефективності програм адаптації.

Загалом, професійна інтеграція молодих жінок-ВПО не лише соціальний виклик, а й стратегічна можливість для сталого розвитку приймаючих громад і суспільства в цілому.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Аристова А. О. Соціальна адаптація внутрішньо переміщених осіб: проблеми та шляхи їх вирішення. *Соціальні дослідження.* 2021. С. 45-58.

2. Бандура А. Теорія соціального навчання та мотивації. Київ: Видавництво НАН України, 2023. 109 с.

3. Бондаренко, О. О. Соціальна адаптація внутрішньо переміщених осіб в Україні: теорія та практика. Київ: Інститут соціальних досліджень. 2020. С. 39-44.

4. Волинець Л. В. Державна політика соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Соціальні інновації.* 2018. № 2. С. 85-97.

5. Волкова Н. Професійна адаптація жінок на ринку праці: соціальні та економічні аспекти. *Соціологія сучасного суспільства*. 2023. №4. С. 23-35.

6 Волинець Л. Державна політика щодо підтримки працевлаштування внутрішньо переміщених осіб. Київ: Науково-дослідний центр з питань зайнятості та ринку праці. 2018. 107 с.

7. Воронович, В. В. Гендерна рівність на ринку праці: проблеми та рішення. Львів: Видавництво «Технологія». 2019. С. 28-59

8. Гаращук О. В. Гендерні аспекти професійної адаптації внутрішньо переміщених жінок. *Гендерні студії.* 2020. С. 112-125.

9. Головко, Т. І. Реалії професійної адаптації ВПО в Україні: бар’єри та можливості. Київ: Видавництво «Освіта». 2020. 67 с.

10. Грішнова О. Мотивація праці та соціальна адаптація ВПО. Харків: ХНУ, 2023. 203 с.

11. Губерська, Н. Соціальна інтеграція та зайнятість внутрішньо переміщених осіб в Україні: проблеми та перспективи. *Соціальна робота в Україні*, 2019. С. 23-30.

12. Державна служба зайнятості України. Програми підтримки ВПО-жінок у сфері працевлаштування. Київ: 2024. 134 с.

13. Дубровіна, Т. М., Крамаренко, Н. О. Психосоціальна підтримка та реабілітація внутрішньо переміщених осіб: досвід та перспективи. Харків: ХНУ. 2019. 201 с.

14. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014 р. №1706-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18 (Дата звернення 13.04.2025)

15. Захарова, І. В. Бюрократичні бар'єри у соціальних програмах для ВПО: теоретичний аналіз та практичні аспекти. Одеса: Видавництво «Юридичний світ». 2018. С. 78-89

16. Зінченко, Л. О. Проблеми гендерної дискримінації на ринку праці: міжнародний досвід та українські реалії. Житомир: Видавництво «Полісся». 2021. 97 с.

17. Казмірчук, Н. П. Гендерні стереотипи та ринок праці для ВПО: соціальні та економічні аспекти. Львів: Видавництво «Слово». 2018. 108 с.

18. Коваль, Л. І. Психологічні бар'єри у процесі професійної адаптації жінок-ВПО. Харків: Видавництво «Психологічний практикум». 2019. С. 60-63.

19. Козак Л. В., Петрова Н. С. Соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами: теоретико-методологічні аспекти. *Вісник соціальної роботи.* 2019. № 5. С. 78-92.

20. Кульчицька М. Психологічна допомога внутрішньо переміщеним жінкам: теорія і практика. Львів: ЛНУ, 2023. С. 67-89

21. Литвинова, Л. І. Соціальна інтеграція ВПО: гендерні та соціальні бар'єри на ринку праці. Львів: Видавництво «Інтернаука».2020. 109 с.

22. Лісова, Н. С. Вплив соціальних програм на професійну інтеграцію ВПО в Україні. Чернівці: Видавництво «Політика». 2021. С. 50-60

23. Мельниченко, С. В. Психологічні аспекти адаптації внутрішньо переміщених осіб в Україні. Харків: ХДПУ. 2019. С. 201-210

24. Міністерство соціальної політики України. Програми підтримки зайнятості ВПО: аналітичний огляд. Київ: 2023. Від 12 грудня 2022 року №

1485-р. URL: https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html (Дата звернення: 07.04.2025)

25. Навички для працевлаштування» (Skills for Employment) URL: https://training.qatestlab.com/blog/helpful-materials/hard-skills-and-soft-skills-how-to-develop-important-skills-for-employment/ (Дата звернення: 15.04.2025)

26. Офіс ООН у справах біженців. Аналітичний звіт: Працевлаштування та соціальна інтеграція ВПО в Україні. Київ: 2022. URL: https://www.rada.gov.ua/uploads/documents/75506.pdf (Дата звернення: 16.04.2025)

27. Петрова, О. В. Системи підтримки ВПО: досвід громадських організацій та міжнародних програм. Одеса: Видавництво «Експерт». 2020. С. 45-56

28. Постанова КМУ № 427 від 01.06.2022 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/427-2022-п (Дата звернення: 03.04.2025)

29. Програми ООН щодо гендерної рівності та підтримки ВПО. Аналітичний звіт, 2024. С. 45-56

30. Рибалко, М. І., Яковлева, Г. С. Материнські обов’язки та професійна діяльність: соціальні та економічні аспекти. Одеса: ОНУ. 2020. С. 67-89

31. Савченко, Т. В. Соціальна адаптація ВПО: міжнародний досвід і реалії України. Чернівці: Видавництво «Політика». 2017. С. 89-101

32. Сидорова, О. М. Менторські програми як інструмент професійної адаптації ВПО жінок. Київ: Видавництво «Соціальний розвиток». 2017. С. 69-78

33. Співачук, С. М. Правові засади працевлаштування внутрішньо переміщених осіб в Україні. Київ: Видавництво «Юридичні прес-релізи». 2017. С. 89-90

34. Тарасенко, І. О. Соціальна стигматизація та її вплив на працевлаштування ВПО. Київ: Національна академія наук України. 2019. 109 с.

35. Третяк, О. С. Проблеми працевлаштування молодих жінок-ВПО в умовах соціальних змін. Львів: Видавництво «Технологія». 2020. С. 59-69

36. Чернега, О. М. Молоді жінки ВПО: реальні можливості для працевлаштування та розвитку кар'єри. Дніпро: Видавництво «Академія». 2019. 126 с.

37. Шевченко, О. В. Соціальна робота з ВПО: проблеми і перспективи в умовах кризових ситуацій. Чернівці: Чернівецький університет. 2021.С. 68-78

38. ЮНІФЕМ URL: https://www.unwomen.org (Дата звернення: 25.03.2025)

39. Яковлева, Г. М. Гендерні аспекти професійної інтеграції жінок: досвід ВПО в Україні. Харків: ХДПУ. 2020. С. 78-90

40. Яценко, О. С. Інтеграція внутрішньо переміщених осіб в економіку України: проблеми та перспективи. Львів: Видавництво «Літературна думка». 2020. С. 145-150

48. Castles, S.. Towards a Sociology of Forced Migration and Social 49. Transformation. *Sociology*. 2003. P. 13-34.

41. Harashchuk, O. Psychological aspects of adaptation of internally displaced women in conditions of social instability. *Psychology and Society*. 2020. P. 45-52.

42. Jandl, M. The Estimation of Illegal Migration in Europe. International Centre for Migration Policy Development. 2004. 267 p.

43. Martin, P. The Role of Labor Migration in Addressing the Demographic Deficit in Europe. United Nations Expert Group Meeting on International Migration and Development. 2005. 178 p.

44. UN Women «Policy Brief: A Gender Responsive Recovery for Ukraine». 2023. P. 89-96

45. UN Women у своєму посібнику «A Safe Space to Learn, Connect and Thrive» URL: https://www.unwomen.org/sites/default/files/2023-03/SCE-hub-handbook-A-safe-space-to-learn-connect-and-thrive-en.pdf (Дата звернення: 29.03.2025)

Декларація

академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Ткаченко Елеонора Михайлівна, студентка 4 курсу, форма навчання заочна, факультет соціології та управління, спеціальність «соціальна робота», освітньо-професійна програма «соціальна робота», адреса електронної пошти: elatkacenko9@gmail.com,

– підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Соціальна робота з професійної адаптації внутрішньо переміщених молодих жінок» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлена;

– заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

– згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата_____ Підпис_____ ПІБ (студент) Ткаченко Е.М.

Дата_____ Підпис_____ ПІБ (науковий керівник) Бойко Г.В.